SIFT-DON: L.S.G.

TOTAALWEIGEREN IN BELGIE

Br/64
C.I.R.A.
7478

uitg. Libertaire Studiegroep Gent

DE LIBERTAIRE STUDIEGROEP GENT.

De Libertaire Studiegroep Gent werd, in februari 1985, opgericht vanuit het inzicht dat de anarchistiese idealen niet zozeer gediend worden vanuit nietszeggende slogans, als wel door rationeel onderzoek.

De Libertaire Studiegroep Gent wil denkwerk verrichten rond allerlei maatschappelijke fenomenen vanuit een libertair referentiekader.
De Libertaire Studiegroep Gent heeft zich voorgenomen een drietal doelstellingen te verwezenlijken :

1. De publikatie van een driemaandelijks tijdschrift, 'Perspektief', waarin getracht wordt op een thematiese wijze het anarchisties ideeëngoed uit te diepen.
2. De uitgave en/of heruitgave van teksten die relevant bevonden worden voor de onmisbare theoretiese uitdieping van het anarchisme.
3. Het opzetten van allerlei manifestaties ter ondersteuning en ter bevordering van de libertaire propaganda.

Vanzelfsprekend zijn alle reakties en kritieken welkom op het redaksie-adres. Mensen die zich geroepen voelen om daadwerkelijk het bovenstaande te helpen verwezenlijken kunnen eveneens met ons kontakt opnemen.

Redaksie-adres : Libertaire Studiegroep Gent
Justus Lipsiusstraat 2
9000 Gent.

Redaksie-kollektief : Francis Faes, Philippe Wittenbergh
Danny Azou, Anne Coryn, Frank Colman, Ludwich Glabeke,
Wim Vandenbussche, Guido Desseyn.

TOTAALWEIGEREN IN BELGIE

Oorspronkelijke titel :
VAN HEERENTALS L. Criminalisering van totaalweigeren in België, K.U.L. 1985.
verhandeling ingediend tot het bekomen van het diploma Licentiaat in de Criminologie.

De hierna volgende tekst is een samenvatting, op aanwijzing van Luc Vanheerentals zelf, van deze licentiaatsverhandeling.

Het Redaktiekollektief.

Gent, juni '87 (2de druk)

INLEIDING.

Onder totaalweigeren verstaan we de hedendaagse vorm van dienstweigeren, waarbij niet enkel de militaire dienstplicht wordt afgewezen, maar ook de sinds 1964 ingevoerde, wettelijk voorziene vervangende burgerdienst. Enkel die dienstweigeraars komen in aanmerking die beide vormen van dienstplicht weigeren op basis van politieke motieven. Dienstweigeren louter op basis van godsdienstige motieven, zoals de Getuigen van Jehova, vallen hier niet onder. Dit is ook het geval met tal van andere individuen die op een bepaald ogenblik zijn gestopt met hun burgerdienst of geweigerd hebben deze aan te vangen.

Zo was er bv. Ben Deckers, die op 19 december '84 door de Korrektionele Rechtbank van Hasselt werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van 4 maanden met uitstel voor drie maanden en dit gedurende vijf jaar.Beckers vervulde op een uiterst onregelmatige manier zijn dienst in de Civiele bescherming, aangezien hij hoofdzakelijk als muzikant in een popgroep wilde aktief zijn. Tijdens de rechtszaak beloofde hij voortaan regelmatig aanwezig te zijn op zijn dienst, wat ongetwijfeld heeft meegespeeld bij de zeer licht bestraffing. Ook de komponist E. Lievens is geen totaalweigeraar. Hij werd op 3 juni '83 door de Korrektionele Rechtbank van Gent veroordeeld tot een gevangenisstraf van 4 maanden, waarvan de helft met uitstel. Lievens had het statuut van gewetensbezwaarde aangevraagd en bekomen, doch had nooit één dag burgerdienst uitgevoerd. Op het ogenblik dat hij in de VS als muzikant een toernee maakte, werd hij inBelgië bij verstek veroordeeld. Er zijn ons geen uitspraken noch teksten bekend van Lievens of Deckers, waarin deze zeggen te steunen op politieke motieven voor hun handelen.

Na deze selektie te hebben doorgevoerd komen we tot de volgende totaalweigeraars : Martin Van Kerrebroeck, Koen Nyssen, Peter Van Houtte, Dirk Torfs, Koen Huysmans, Jonathan Smith, Lieven Verheyen en Olivier Dupuis.

De keuze voor de term 'totaalweigeren' om deze militaire dienstweigeraars aan te duiden klopt sensu stricto niet helemaal. Een eenmalige keer heeft Martin Van Kerrebroek gewezen op het feit dat 'totaaldienstweigeren' beter zou uitdrukken waarover het gaat. "Ik spreek liever over totaaldienstweigeren. Er zijn immers bepaalde onderdrukkingen waar ik nog steeds aan meedoe, zoals bv. een huis huren." (1) Als er in deze brosjure gesproken wordt over totaalweigeren wordt enkel de militaire dienstweigering bedoeld, maar het is natuurlijk wel zo dat bij elke genoemde totaalweigeraar diens 'totaalweigeren' geënt is in een veel globalere 'totaal weigering' van onderdrukkende machtskoncentraties in deze samenleving. Het is een beetje zoals Marcuse het in de zestiger jaren omschreef met zijn 'Grote Weigering'. Totaalweigeraars beroepen zich op een maatschappij-analyse, die zoals verderop zal blijken een specifieke anarchistische visie schraagt.

We zouden de totaalweigeraars onrecht aandoen, moesten we dit deel over totaalweigeren opdelen in algemene kenmerken. Totaalweigeren is in essentie een individuele aktie, een individuele zielsuiting, waarbij het duidelijk is dat in de politieke analyse en de keuze van de begeleidende aktievormen, elke totaalweigeraar zijn eigen aksenten legt. Over dit individualistisch karakter stelt M. Van Kerrebroek het volgende : "Totaalweigeren is uiteraard in eerste instantie een individuele beslissing en daad. Het is echter geen 'individuele oplossing'. De individuele en a-politieke oplossing is deserteren. Wij zijn geen deserteurs, maar totaalweigeraars." (2)

Belgiese totaalweigeraars sinds '81

1. Totaalweigeren : de motivatie.

(a) Martin Van Kerrebroeck

Welke aksenten heeft Martin in zijn motivatie om totaal te weigeren ? "Terwijl het leger pretendeert ons te verdedigen tegen buitenlandse indringers, is het in feite een instituut dat de eigen bevolking onderdrukt en bewust zelf oorlogen uitlokt, niet in het belang van het

eigen volk, maar ten bate van allerhande industrietakken". Totdaar een fundamentele stellingname van Martin in diverse intervieuws. "Het leger is een systeem van georganiseerde onderdrukking, zogezegd ter verdediging van het volk, maar als we even alle oorlogen nakijken dan blijkt dat die verdediging en de voordelen, dat die niet precies voor het volk waren, dat een aantal industrieën daar wel baat bij hadden. Op dat punt kom ik tot militarisering en militarisme omdat de bewapeningswedloop in onze samenleving alsmaar doorgaat, alsmaar verergert, er zijn al bommen genoeg gemaakt om de wereld talloze keren te vernietigen, het wetenschappelijk onderzoek staat voor één derde helemaal in dienst van defensie, defensieuitgaven stijgen alsmaar voort, in vergelijking ook met andere uitgaven, kortom een systeem van militarisme dat steeds erger, steeds bedreigender wordt." (3) aldus Martin in een intervieuw. Voor de korrektionele rechtbank van Leuven gebruikt hij volgende bewoordingen :"Het is niet ongepast om hier over oorlog te praten. De bewapening is in alle windstreken van deze aardbol dermate aan de gang dat de grens van de waanzin allang overschreden is. Elk uur van de dag en de nacht wordt meer dan 2 miljard uitgegeven aan bewapening en oorlogstuig. Dat zijn cijfers waar ons verstand, laat staan onze gevoelens, niet meer bij kunnen. Ik had het daarnet over de kriminele daden van de staat. Met grote trots wordt een nieuwe wapenlevering aan een diktatoriaal regime aangekondigd. De werkelijke misdadigers, wapenfabriekanten, generaals worden niet veroordeeld..." (4).

Het militarisme gaat in de visie van Martin verder dan de wandaden van het leger. "Ook onze opvoeding is vermilitariseerd. Mensen worden klaargestoomd om in het ekonomisch raderwerk te dienen. Van jongsaf wordt je vertrouwd met klassentegenstellingen (kinderen van welgestelde ouders gaan naar andere scholen dan die van minderbedeelden). Je moet luisteren naar de meester of de juf, anders krijg je straf. Meisjes moeten lief en beval lig zijn, jongens sterk en handig. Je kan zelf wel voorbeelden genoeg verzinnen...Altijd was er wel iemand die alles voordikteerde. Het hele verzorgingsapparaat zie ik trouwens als een uiting van militarisering. Wat je maar

kan bedenken, er staat al een dienst voor je klaar met de oplossing, de priester zorgt voor je religie, de maatschappelijk werk(st)er-psycholo(o)g(e)-psychiater voor je problemen, de politiekers zorgen voor je overtuiging, het syndikaat voor je arbeidssituatie, de dokter en de farmaceutica voor je gezondheid." (5)

Het individualisme is bij Martin meer opvallend aanwezig dan bij de andere totaalweigeraars. "Ik geloof dat iedereen voor zichzelf moet beslissen wat ie voor zichzelf wil en op welke manier hij zich wil verzetten, op welke wijze dat hij anti-militaristisch wil zijn of m.a.w. zich wil bevrijden. Ik kan daar dus niet over beslissen, m.n. over de manier wat iemand anders met zijn dienstplicht doet."(6) "Eigenlijk kan het me niets schelen dat er een leger is, maar ze moeten van de mensen blijven die het niet willen. Laat ze dan maar onder mekaar vechten. De realiteit is echter dat militarisme ze inpalmend is, het moeit zich met iedereen. Het is daar precies voor gemaakt : om te onderdrukken." (7) "Ik leef mijn leven en als er mensen die nood voelen aan organisatie en ik voel dat ook zo aan, dan zal er wel iets uit de bus komen." (8)

(b) Koen Nyssen

Meer uitgesproken dan andere totaalweigeraars plaatst Koen zichzelf binnen de vredesbeweging. In zijn verklaring voor het militaire gerechtshof stelt hij : "Een klein jaar geleden kwamen er hier in Brussel een kwart miljoen mensen op straat. Mensen die het zat waren dat ondanks vele tekens uit de samenleving er niet wordt begonnen met een aktieve vredespolitiek...Mensen die vinden dat als men vrede wil, men de vrede moet voorbereiden en niet de oorlog. Een van de velen was ik."(9) De thematiek die de hedendaagse vredesbeweging in de aktualiteit wil brengen vindt men terug in de motivatie van Koen om totaal te weigeren. Het thema van de dreigende nukleaire holocaust wordt beargumenteerd met onderzoeksresultaten van het Zweedse Instituut voor Vredesonderzoek (SIPRI) : "We leven nu in een tijd dat een militair konflikt de aanleiding kan geven tot een mensonterende atoomoorlog...en nog weet men niet van stoppen. De plaatsing van atoomraketten hier, de aanmaak van biologische en chemische wapens, enz. Laten we dan een eerste stap zetten in de richting van een aktieve vredespolitiek : de NAVO uit België, België uit de Navo" aldus Koen in zijn verklaring voor het militair gerechtshof (10). Voor de Krijgsraad had Koen de tegen hem geuite beschuldiging als volgt weerlegd :"de verdachte wenst niet mee te doen aan de militaire waanzin, hij heeft daar zelfs een afkeer van. De verdacht weigert zinloze bevelen op te volgen en denkt dat hijzelf wel kan bepalen wie zijn vijanden zijn. Tevens vindt de verdachte dat hij ZELF mag beschikken over zijn leven en zijn lichaam. Wat de verdachte denkt en doet gaat regelrecht in tegen de belangen van wapenhandelaars, machtmisbruikers, hypokriete staatslieden en militaire bevelhebbers." (11)

Ook Koen beperkt zijn protest niet enkel tot de militaire rol van het leger maar breidt zijn aandacht uit t.a.v. de ganse militarisering van de samenleving. Voor het Militair Gerechtshof haalt Koen de volgende voorbeelden aan : "het leger en de paramilitaire organisaties, zoals de rijkswacht, die tegen de eigen bevolking kunnen ingezet worden. Denken we maar aan Zwartberg, de metaalarbeidersbetoging, de jongerenmars voor werk, de oefeningen van het leger die hebben plaatsgevonden om mogelijke werklozenopstanden neer te slaan, hoe dikwijls heb ik demonstranten e.d. bloedig in mekaar zien rammen..."(12) Daarnaast komt ook het nefaste van de ijzeren discipline binnen het leger aan bod :"In het leger wordt verantwoordelijkheid over eigen handelen afgenomen. De ruggegraat van 't leger bestaat uit discipline en 'bevel is bevel'-principes. Discipline maakt de eigen wil kapot. Discipline houdt in dat je soldaten onmondig maakt en blind bevelen kunt laten opvolgen, door discipline maakt men bewust van jonge mensen potentiële moordenaars."(13)

Voor het Militaire Gerechtshof plaatst Koen zijn opvattingen ook uitdrukkelijk in een globale maatschappij-analyse. "Ik en vele anderen zijn op zoek naar een zichzelf sturende samenleving. Ik wijs alle vormen van machtsstrukturen die op ongelijkheid berusten, opzeggingschap

van de mens over de andere, af. Geen wonder dat ik me verweer tegen dit leger en het militarisme in 't algemeen. De staat bezit het geweldsmonopolie. Het leger is het belangrijkste geweldsinstrument waarover de staat beschikt." (14)

(c) Peter Vanhoutte

Onder de motieven die Peter aanvaardt om totaal te weiren bevinden zich in de eerste plaats een heleboel kritieken t.a.v. de praktijk van de burgerdienst, wat begrijpelijk is gezien het feit dat hij meer dan één jaar burgerdienst achter de rug had toen hij besliste totaal te weigeren. De kritieken van de totaalweigeraars t.a.v. de wet op de burgerdienst komen apart in een volgend hoofdstuk aan bod.

"Onze demokratie wordt steeds meer aangegrepen door de koorts van het militarisme. Het is een demokratie die steeds verder afglijdt naar een staat waar enkelen het voor het zeggen hebben, waar belangen van het leger en de ekonomie primeren op mensen."(15) In een getuigenverklaring, bestemd voor de rechtszaak tegen M. Van Kerrebroeck, geeft Peter heel wat voorbeelden van recente ontwikkelingen op vlak van bewapening in ons land :"aanbouw van bunkers in Zutendale voor opslag van niet-konventionele munitie, ondergrondse bunkers in Maastricht waar zich het hoofdkwartier van de Navo bevindt,enz... "Beseft u wel welk een eskalatie momenteel aan de gang is ?" vraagt Peter aan de rechters. "Voor mij is nu de grens van het aanvaardbare overschreden. Ik kan het niet meer in overeenstemming brengen met mijn geweten om, rechtstreeks of onrechtstreeks, mee te werken voor dezelfde belangengroepen die hardnekkig voor uitbreiding van het militair potentieel zijn, en die op onverantwoorde wijze omspringen met kernenergie en atoomwapens, om nog maar te zwijgen over al die mensen die door hun verplichtingen aan de staat -belastingen, legerdienst,...- tegen wil en dank verplicht worden dit vuil spelletje mee te spelen. Een regime als het onze dat alleen nog uit is op het versterken van de macht van enkele kleine belangengroepen, is het niet waard dat ik er nog een poot voor verzet. Dit systeem heeft gewoon het recht niet meer om mijn diensten op te eisen." (16)

Ook bij Peter is er sprake van een vrij individualisties gericht protest :"Ik weet zelf wat ik wil doen, hoe andere mensen daarop reageren kan me niet schelen. Dit is op de eerste plaats een persoonlijk protest. Als mensen het voorbeeld willen volgen, des te mooier, maar dat is niet het eerste doel van mijn totaalweigeren. Ik wil konsekwent zijn tegenover mezelf." (17)

(d) Yves Buysse

In zijn verklaring voor het Hof van Beroep te Gent op 29 februari '84 stelt hij het als volgt :"Of het nu een vreemd of een Belgisch leger is dat hier de plak zwaait, het maakt weinig verschil uit omdat het leger namelijk altijd dient om de macht van een minderheid over een meerderheid te ondersteunen. Ook het Belgisch leger heeft als taak de eigen bevolking onder kontrole te houden en in geval van krisis tegen de eigen bevolking te worden ingezet. Er zijn trouwens al verscheidene keren plannen in die richting uitgelekt en het leger krijgt ook oefeningen die een duidelijke training tegen de eigen bevolking inhouden. Onderdrukking is synoniem van het leger. OOrlog dient steeds de meestal kommerciële belangen van een elite en het belgische leger is niets meer of minder dan de privé-militie van diezelfde elite." (18)

(e) Dirk Torfs

'Ik aanzie het militarisme, d.w.z. de legerdienst, de ordediensten, de bewapeningswedloop, als middel van de bevoorrechte groepen in deze maatschappij, in casu de bourgeoisie, om de bestaande rechtsstaat in stand te houden. Deze rechtsorde dient op haar beurt om de bestaande socio-ekonomische machtsverhoudingen mogelijk te maken. Ze verhult als het ware die ekonomische machtsverhoudingen en schept de nodige ruimte voor dat autoritair ekonomies handelen." Voor Dirk kadert zijn anti-militarisme dus duidelijk in een globale anti-kapitalistiese visie. "De vier belangrijkste euveldaden van het kapitalistiese produktiesysteem zijn : de uitbuiting als gevolg van ekonomiese onrechtvaardigheid, de onverantwoorde manier waarop omgesprongen wordt met de materiële hulpbronnen van deze planeet, de vervreemding van het individu, het terroristiese karakter van het kapitalisme."(19)

Het militarisme situeert zich in dat laatste schuifje. "Het is duidelijk dat dergelijk autoritair ekonomies handelen indruist tegen elk menselijk rechts- en rechtvaardigheidsgevoel. Dat is zo immoreel dat de mensen er niet vrijwillig zullen aan meewerken. Er moet dus ten eerste iets gebeuren dat het misdadig karakter ervan verhult, en ten tweede moet er een arbeidsdwang geïnstaleerd worden. Daartoe introduceerde men tegelijkertijd een burgelijke moraal, de rechtsorde en de strafrechspleging en voerde men ook het militarisme tot op ongekende hoogten. De moraal moet de arbeidsdwang verzekeren en een morele legitimatie verschaffen voor het ekonomies handelen, rechtsorde en militarisme en alles wat daar niet aan voldoet als immoreel bestempelen. Als de moraal en de rechtsstaat falen moet men zelf een direkte arbeidsdwang kunnen uitoefenen via het militarisme", aldus Dirk.

Het militarisme is bovendien verbonden met het verfoeilijke nationalisme. "Het systeem wordt door gelijkaardige systemen bedreigd, zodat discipline muss sein, terrorisme van de bovenste plank (iedereen en alles is opofferbaar), burgerlijke normaliteit van de bovenste plank (er is geld te verdienen aan het militarisme -wapenproduktie). verder vervullen de militaristiese instellingen hun rol als konditionerings-, opvoedings- en leerschool in de burgerlijke terroristiese en autoritaristiese moraal." aldus Dirk Torfs (20).

(f) Koen Huysmans

Ook Koen haat het leger. Uit diverse intervieuws blijkt dat hetgeen hem het meest stoort aan het leger, het feit is dat het leger primitieve driften bij de mens kultiveert. Hij vindt het leger een "organisatie waarin mensen tot moordende robots worden opgefokt en waarin mannenkultus hoog wordt aangeslagen. Daarmee wordt dan bedoeld : de kultus van de 'beste drinker', de stoerste vechter, de ruigste neuker" (21). "Iedereen kent voldoende de stupiditeit van idiote discipline en domme machomentaliteit die er men kultiveert" (22). "Ik weet dat er heel de geschiedenis van de mens door sprake is van geweld, doodslag en verkrachting. De mens is nu waarschijnlijk geen haar beter dan z'n voorouders die met de knots zwaaiden. Wat me echter aan het leger zelf weerzinwekkend voorkomt is dat het leger deze driften uitbuit en versterkt.(...) De idiote manier van bevelvoering leidt ertoe dat het plichtsgevoel t.o.v. het vaderland omgebogen wordt, gemanipuleerd wordt voor politieke doeleinden Zo heeft het leger de belangen van de Société Générale in Sjaba gesteund in de zeventiger jaren. Als men de problemen in de derde wereld met dezelfde ijver had aangepakt dan de militaire, dan zouden er nog nauwelijks problemen kwa honger bestaan. En er is natuurlijk de idiote gedachte die ten grondslag ligt van het leger : oorlog. Ik wil hier weerom de geschiedenis niet negeren, maar ik geloof dat het mogelijk is om, gezien ons 'beschavingspeil', eindelijk te stoppen met die walgelijke praktijken. Ik weiger dus mijn legerdienst te vervullen omdat ik niet mee wil doen aan die primitieve geweldskultus en ook omdat ik om allerlei redenen niet geloof dat ik daar vanuit het leger zelf iets kan aan veranderen." (23)

(g) Lieven Verheyen

Wie Lieven om zijn motivatie van zijn totaalweigeren vraagt, loopt veelal hoongelach op : "Onlangs las ik, in een zich kristelijk noemende krant, verhaald door de nootware boef Richard Nixon, hoe generaal Mc Arthur ooit in een verrassingsaanval 30.000 (dertigduizend) aziaten in de pan hakte, en daarbij slechts 550 amerikanen verloor, en die stunt wordt overigens met de goedkeuring van de gazet van antwerpen GENIAAL genoemd. 30.550 lijken !!! GENIAAL !? en ik moet bewijzen waarom ik anti-militaristies ben ? Hallo!! wil er es iemand de wekker laten aflopen ?" aldus Lieven. "Libanon, San Salvador, de malvinas, Zaïre, Polen, Chili, Afganistan, Turkije, Irak Vietnam, Cambodja, Hongarije, Hiroshima, Nagasaki,.. dat is de reden waarom ik tegen 't leger ben !" "Wanneer ik moet bewijzen dat ik tegen geweld ben, tegen het leger, tegen het uitmoorden en uitzuigen van andere mensen, wil dat dan zeggen dat de mensen die dat bewijs van mij verlangen, niet tegen dat alles zijn ? en mogen die ons dan regeren ?" (24).

(h) Jonathan Smith

Smith legt vooral de nadruk op twee punten : protest tegen de vermilitarisering van de aarbol enerzijds, anderzijds heeft hij als wereldburger niet te maken met het vervullen van een dienstplicht als Belg.
"Ik ben ten zeerste geschokt door de derde wereldoorlog -de honger die in de Sahel een ongelooflijke ravage aanricht, en waarvan de oorzaak bij ons ligt : de eerste werel, Europa, USSR en vooral de VS, die zomaar zonder MIJN toesteming te vragen, 1.500.000 dollar per minuut aan bewapening uitgeven. 400.000 miljard dollar voor bewapeningshulp aan de onderontwikkelde landen tegen slechts 25 miljard ekonomiese hulp de laatste 20 jaar. Schande, zonde !" "Ik heb verdomd aan niemand een opgelegde plicht te vervullen...Ik kan er in hemelsnaam toch ook niet aan doen als Belg geboren te zijn. Ik heb daar helemaal niets mee te maken...en bovendien heb ik de hele wereld als vaderland verklaard...Dus zou ik normaal een hondertal jaren militaire dienstplicht vervullen, soyons serieus, onzin. Bovendien heb ik een heleboel andere zaken te doen dan kompatriotten te dienen, en spijtig genoeg...ik heb geen angst van russen, of chinezen of amerikanen..." "Nog liever zou ik willen dat plots iedereen ongehoorzaam wordt, niet meer naar het leger gaat en geen militiebelastingen meer betaalt en zich bewust van deze slechte 'gewoontes' losmaakt, want het zijn inderdaad slechts gewoontes... de gewoonte te gehoorzamen, de gewoonte geregeerd te worden, de gewoonte alles te doen en te aanvaarden wat 'men' zegt, 'men' de mensen waaraan wij zo stupid als het kan onze verantwoordelijkheid aan toevertrouwen en die daarmee doen wat ze willen en dit sinds onze eerste kinderjaren in school, verder in het leger, nadien op het werk, tot de begrafenis toe waar anderen voor onze mooie hemelvaart bidden. Wat in godsnaam hebben we ooit eens zelf kunnen beslissen...NIETS !" (25).

(i) Olivier Dupuis

In het najaar van 1985 dook er ook vanuit Wallonië een totaalweigeraar op. Olivier werd vooral gesteund door de Partito Radicale. Bij de parlementsverkiezingen van eind 1985 was hij tevens lijstduwer voor Ecolo. Uit de schaar

se informatie die we over Olivier hebben, kunnen we toch aanstippen dat het hem vooral te doen is om een protest te laten weerklinken tegen alle militaire uitgaven of aktiviteiten. Hij vindt dat regeringen in de eerste plaats miljarden moeten uitgeven voor het lenigen van de hongersnood van de miljoenen op aarde.

NOTEN

1. geciteerd in R. BOLLAERTS, J. DE RIDDER, K. LETTANY, M.VAES : totaalweigern, ongepubliceerde tekst, maart 1981, p 27.
2. Totaal-intervieuw, in Tegenkrant, april-mei '82.
3. Ik hoop dat ik mijn tong kan uitsteken, B.P.A 31.10.8
4. Martins verklaring voor de Korrektionele Rechtbank, in Anti-militaristies Buro, Plicht... Wat plicht ? Niks plicht. Belgiese totaalweigeraars getuigen, Leuven, 1983, p 71.
5. IPC-persverklaring op 6.11.80, in Anti-militaristies Buro, p 54.
6. B.P.A., o.c.
7. R.Bollaerts e.a., o.c. p 28
8. Ibid, p 28.
9. Anti-militaristies Buro, o.c. p 149;
10. Ibid, p 149.
11. Ibid, p 141.
12. Ibid, p 149-150.
13. Ibid, p 150.
14. Ibid, p 148.
15. P. VAN HOUTTE, de burgerdienst gestopt na 12 maanden in Ibid, p 18.
16. Ibid, p 18.
17. Schildermans J. Voor ons is het altijd oorlog. Intervieuw met P. Van Houtte, in Anti-militaristies Buro, 1984, p 211.
18. Niet-gepubliceerde tekst van Y. Buysse.
19. D. TORFS, Dirk en het militarisme, in Anti-militaristies Buro, 1983, o.c. p 198-199.
20. Ibid, p 200.
21. Dagboek van een hongerstaker, in Panorama, 26.11.85.
22. Totaalweigeraar K. Huysmans, in Volksgebit, jg 3, 18.
23. Totaalweigeraag K. Huysmans : Twee weken in hongerstaking en maandag voor de raadkamer, in De Morgen, 14 sept 85.
24. L. Verheyen, dit is spitsvondig, in Anti-militaristies buro, o.c. p 21.
25. J. Smith, Totaalweigeren, in Het Volksgebit, april

2. kritieken van totaalweigeraars t.a.v. burgerdienst

De kritieken op de wet van de burgerdienst die door de totaalweigeraars naar voor worden gebracht zijn van zeer verscheiden aard. De meest fundamentele kritiek betreft het principe van zo'n dienst zelf : waarom moet iemand die weigert mee te werken aan het destruktieve militaire apparaat een vervangende dienst doen ? Uiteindelijk blijft het verrichten van burgerdienst, werken voor de staat, die men vanuit anarchisties standpunt zo diep veracht.In het uitwerken van de wet merken totaalweigeraars een volledige miskennen van het anti-militaristies verzet : waarom moet worden beloofd dat men nooit wapens meer zal dragen of gebruiken ? Waarom moet iemand die weigert mee te werken aan de voorbereiding van de oorlogswaanzin door een Speciale kommissie (Raad voor Gewetensbezwaarden) worden gekeurd op zijn bezwaren ? Waarom is de onderdanigheid het principe waaraan de gewetensbezwaarde zich in eerste instantie moet houden ?

De verachting voor deze wet stijgt vanzelfsprekendnog bij de vaststelling dat gewetensbezwaarden ook in tijden van oorlog een (weliswaar burgerlijke) rol zullen te vervullen hebben in het oorlogsgeweld. Door divers totaalweigeraars wordt ook de wijze aangehaald hoe de staat zelf denkt over de burgerdienst : "het is een inbreuk op de dienstplicht" schrijft de staat België in een brief aan de Sekretaris-Generaal van de Verenigde Naties in 1980. Hierbij wordt in sommige teksten er nog op gewezen hoe de parlementaire debatten die zouden leiden tot het ontstaan van de wet op de burgerdienst door de overheid wel degelijk bedoeld is geweest om het anti-militaristies protest van de vijftiger jaren, vanwege dienstweigeraars, te kanaliseren en de kop in te drukken. Vanzelfsprekend hebben totaalweigeraars ook kritiek op de schrijnende omstandigheden waarin heden ten dage de gewetensbezwaarde zijn dienst moet vervullen. Er is de langere diensttijd, de schamele vergoeding, de kontroles, het ontbreken van syndikale rechten in de relatie met zowel de instelling als de overheid. Deze onleefbare situatie heeft op zijn beurt nefaste gevolgen voor de mogelijkheden om anti-militaristies protest te laten horen tijdens de dienst.

We hebben de kritieken op de wet van de burgerdienst gesystematiseerd en kwamen tot 4 thema's : ten eerste de principiële afwijzing, ten tweede de vraag naar het anti-militaristies karakter van de wet op de burgerdienst, ten derde beschuldigt men de overheid van hypokrisie en opportunisme terzake , ten vierde is er de praktijk van de burgerdienst. Vooraf nog deze opmerking van Koen Nyssen, die hij neerschreef in een brief naar Burgerdienst voor de Jeugd. In die brief schrijft hij dat hij niet degene is die beroep doen op de wet als hypokriet verslijt, maar de wet zelf als opportunisties bestempelt. "Ik vind burgerdienst een goede keuze als men het verzet tegen het militarisme en het leger wil kenbaar maken en toch binnen de wet blijven. Burgerdienst is niet uitgevonden omtegemoet te komen aan de vredesgedachten of het anti-militarisme bij jongeren. Burgerdienst is gekreëerd om het verzet in te kaderen. Men sprak van vervangende dienst terwijl men bedoelde vervangende straf (denk aan de 20 maand i.p.v. 10 maand legerdienst)." (1).

(a) De principiële afwijzing

Het uitgangspunt van heel de kritiek op de burgerdienst situeert zich in het principe, het bestaan zelf, van de burgerdienst. K.Nyssen formuleert het als volgt :"Het is absurd, zelfs pervers dat men, als men onzinnig geweld afwijst, daarvoor een vervangende dienst zou moeten doen. Die wet funktioneert als een zijstraat. Je kritiek wordt erdoor uitgeschakeld. Als ik een beroep doe op die wet die de mogelijkheid van de vervangende dienst regelt, worden mijn geweten en opvattingen ter diskussie gesteld en niet het militarisme, alsof ik een ziekte zou hebben." (2).

Lieven Verheyen is van mening dat "burgerdienst niets anders is dan een handige kanalisering van de oppositie, niet alleen een sussen van kritiese elementen, je wordt zodoende zelfs verplicht aktief mee te bouwen aan een militaire staat die zeer bewust de problemen in de wereld niet wil oplossen, of die zich in ieder geval niet eerlijk afvraagt hoe die problemen op te lossen. Het aanvaarden van burgerdienst is zoiets als blij zijn dat je de aktentas van Pinochet mag dragen in plaats van zijn geweer", vervolgt hij (3).

Ook bij P. Van Houtte vinden we een erg principiële stellingname t.a.v. burgerdienst : "Een regime als het onze dat alleen nog uit is op het versterken van de macht van enkele kleine belangengroepen is het niet waard dat ik er nog een poot voor verzet. Dit systeem heeft gewoon het recht niet meer om mijn diensten op te eisen." (4).

(b) Hoe anti-militaristies is de burgerdienst ?

In een tekst over burgerverdediging, die zich vooral baseert op Westduitse bronnen, toont L. Verheyen aan hoe zowel vrouwen, gewetensbezwaarden, hulpverleners, rode-kruivrijwilligers,.. hun plaats hebben in de komende burgerverdediging, zonder dewelke een oorlog niet meer mogelijk is. Volgens hem is de bereidheid en paraatheid van een land om een oorlog tegemoet te treden niet louter afhankelijk van de strijdbaarheid van zijn militair vernietigingsapparaat. "De burgerverdediging is naast de militaire een onmisbaar en even belangrijk deel van de totale verdediging. Ze dient vooreerst voor de bescherming van de burgerbevolking, voornamelijk vanuit humanitaire overwegingen. Daarnaast moet ze in maatregelen voorzien om het staats- en regeringsapparaat te laten doorwerken en de verpleging, verzorging en ondersteuning van de strijdkrachten niet in het gedrang te laten komen. Zonder een funktionele burgerverdediging is een militaire niet mogelijk", aldus L. Verheyen.

"Oorlog houdt moorden en verzorging in, de twee gaan onverbrekelijk samen. De soldaat mag zich niet kunnen inlaten met de direkte gevolgen van zijn daden of hij zou gewetensvroegingen krijgen. Daarnaast is er de verzorg-(st)er die de verantwoordelijkheid aan de moordenaars onttrekt, hen behoedt voor de onthutsende konfrontatie, maar zich anderzijds niet hoeft in te laten met de oorzaken van dat plotse werk. Wat is het statuut van gewetensbezwaarde of vrijgesteld zijn van militaire dienst dan nog waard ? Individueel kan ik de handen nog wit wassen, 'ik schiet toch niet', maar juist omwille van mijn 'menselijkheid' word ik desondanks mee in de oorlogsvoorbereidingen ingepland", vervolgt hij nog (5).

Fundamenteel is ook de vraag of binnen de huidige praktijk van de burgerdienst anti-militaristies protest wel mogelijk is. Diverse totaalweigeraars wijzen op het feit dat 'onderdanigheid' het principe is waaraan de gewetensbezwaarde zich moet houden. O.m. M.Van Kerrebroeck wijst op art. 32 van het tuchtreglement voor de gewetensbezwaarde, waarin letterlijk staat : 'ondergeschiktheid is het fundament van de gewetensbezwaarde'. "Dus is dat eigenlijk waar het om gaat : gewetensbezwaarden worden gekanaliseerd, anti-militaristiese gevoelens, daar kunnen ze geen weg mee. En hoe je ook dienst vervult, als je je maar onderwerpt, daar gaat het om" (6). In de IPC-persverklaring stelt Martin nog :"Het zijn niet de kanonnen en de tanks die de macht voortbrengen. Macht ontstaat doordat de mens aanvaardt te gehoorzamen. In die zin is elke weigering een reduktie van macht en geweld."

In een brief aan de advokaten van Martin schrijft Willy Pacquay dat het militaire regime waaronder gewetensbezwaarden dienen te leven, elke poging tot verzet in de kiem smoort. "Uit eigen ervaring heb ik ondervonden dat de reden waarom vele gewetensbezwaarden geen aktie voeren, te vinden is in de angst voor tuchtstraffen. De vraag om een perskommunikee te tekenen ten gunste van een totaalweigeraar werd door een aantal mensen niet opgevolgd omdat hun dienst bijna gedaan was en zij schrik hadden om alsnog moeilijkheden te krijgen met de 'hogere instanties', nl. de arrondissementskommisaris of het Ministerie van Binnenlandse Zaken. Krachtens art. 67 van bovenvermeld tuchtreglement kunnen gewetensbezwaarden immers na hun diensttijd langer in dienst gehouden worden,"totdat hun opleiding voldoende geacht wordt." (8)

Een ander argument in dit veband wordt vooral benadrukt door Martin Van Kerrebroeck : "Eigen aan het aanvragen van burgerdienst is ook dat je gebruik van geweld afzweert, dat je bv. getuigt dat je tegen het doden van mensen bent. Dit resulteert o.m. in het feit dat je in de toekomst geen enkele overheidspost kan bekleden (tot je 45ste) waarin gebruik van wapens inherent is (bv politiediensten)." Martin stelt hierop :"Ik zou zeggen : ik zal nooit iemand doden op bevel en voor de onderdrukking. Hoe dat zou zijn als de onderdrukking hier zo scherp zou

zijn als in Zuid-Amerika, ja, ik denk dat ik dan misschien ook een geweer neem. Dus je moet daar eigenlijk gaan verklaren dat je ook tegen de verdrukking niets zult doen, eigenlijk kompleet jezelf verloochenen." (9). De konklusie van Martin m.b.t. deze wet is duidelijk : "Burgerdienst is een systeem om mensen monddood te maken Je kan je eigen geweten sussen, omdat je in tijd van oorlog niet naar het front moet, omdat je zelf geen wapen in de hand hebt. De illusie, want in oorlogstijd bestaan er geen wetten meer." (10).

(c) Hoe denkt de overheid over de burgerdienst ?

Diverse totaalweigeraars baseren zich op de historiese totstandkoming van de wet op de burgerdienst om de stelling te schragen dat het hier een rekuperatie, kanalisering van anti-militaristies protest betreft. Steeds wijst men erop dat de wet op de burgerdienst er enkel kon komen na jarenlange strijd van tientallen totaalweigeraars. P. Van Houtte stelt in dit verband :"1964 : in België wordt het recht op het gewetensbezwaar eindelijk erkend. Na een jarenlange strijd, waarbij tientallen mensen de gevangenis indraaiden, of naar de kolenmijnen werden versast als dwangarbeiders, enkel en alleen omdat ze weigerden het geweer te schouderen, te leren moorden op bevel, in dienst van hun vaderland, wordt het pacifisme eindelijk erkend." Na deze vermelding van de aanzet tot de totstandkoming van de wet, volgt de visie over het gesjacher met de gewetensbezwaarden :"In'64 bemerkte men dat het niet leuk meer was om gewetensbezwaarden zonder meer te verplichten het leger te vervoegen. Zij waren immers de kritiese elementen binnen het leger en ontsnapten zo aan de Befehl-is-Befehl-logika van het leger, waarmee men doorgaans elke kritiese noot in de kiem weet te smoren. En om hen allemaal bij de civiele bescherming neer te poten, daar was men allesbehalve happig op. Derhalve besloot men gewetensbezwaarden daar te plaatsen waar de kritiese elementen thuis hoorden, nl. de Socio-kulturele sektor; Deze sektor bleek immers rond de jaren '70 snel aan te groeien, en werd stilaan onmisbaar in onze samenleving. Wat had deze beslissing tot ge volg ? De staat diende niet steeds meer en meer subsidies uit te trekken. Gewetensbezwaarden, a rato van 7000

frank per maand, werden immers beschouwd als indirekte vorm van subsidiëring, naast BTK'ers en tewerkgestelde werklozen. Gewetensbezwaarden werden zo ook verspreid over het hele land, wat het hen moeilijk maakt om nog samen op te komen tegen verschillende vormen van diskriminatie, zowel als tegen de steeds verdergaande militarisering van het land". (11).

In een niet-uitgesproken pleidooi, dat toegevoegd is aan het gerechterlijk dossier van M.Van Kerrebroeck, schetst advokate Ria Convents de totstandkoming van de wet op de burgerdienst. Zo verwijst ze o.m. naar de Memorie van Toelichting met dewelke de Belgiese regering 25 jaar geleden haar eerste wetsvoorstel indiende inzake burgerdienst, en waarin volgens Convents de opportunistiese motieven van de regering duidelijk naar voor komen :"De regering wordt namelijk gekonfronteerd met een paar honderd gevallen van mannen die dienst weigeren omwille van gewetensproblemen. De voor de Krijgsraad uitgesproken steeds strengere straffen blijken niet afschrikwekkend te zijn. Integendeel kiezen steeds meer dienstplichtigen voor de dienstweigering. De regering konkludeert dat deze mensen een last zijn voor de staat en dat ze bovendien een gevaar kunnen beteken voor het openbaar belang, en meer in het bijzondere voor het leger, indien zij, uit vrees voor de gevangenis, toch in het leger zouden gaan en aldus slechte soldaten zouden zijn."

De regering liet zich, volgens Convents, geenszins leiden door motieven van "eerbied voor het geweten van de burgers". Er werd grondig getwijfeld aan de oprechtheid van dienstweigeraars, maar het beginsel van landsverdediging mocht geenszins in het gedrang komen. Hiervoor was men echter genoodzaakt het ontwerp te aanvaarden om "te redden wat er te redden viel" (12).

De manier dat de overheid denkt over de burgerdienst blijkt ook uit een brief die de Belgiese autoriteiten schrijven naar de sekretaris-generaal van de Verenigde Naties van de Rechten van de Mens. Er wordt door diverse totaalweigeraars naar deze brief gerefereerd. De tekst werd ingezonden op vraag van de sekretaris-generaal, en bevat de melding van de regering dat de wetgeving inzake burgerdienst in feite een inbreuk is op de gecoördi-

neerde dienstplichtwetten. "La philosophie du système de milice Belge, basé sur l'oblgation pour tout Belge de sexe masculin de prester un service militaire armé, repose sur l'idée que le service militaire est un devoir du citoyen. Pourtant, les mesures diverses permettant de remplacer le service militaire armé par d'autres prestations ne constituent pas un droit pour les individus concernés mais une dérogation à leur bénéfice, qui est le fait de l'autorité investie par la société." (13). De konklusie van P. Van Houtte is dan : "Uit dit dokument van de Belgiese regering aan de sekretaris-generaal van de UNO blijkt duidelijk dat zij het gewetensbezwaar slechts erkenen als zijnde een inbreuk op de bestaande dienstplichtwetten. Het gewetensbezwaar, of het recht hiertoe wordt dus niet erkend. Wat wel erkend wordt, is de bestaande dienstplichtwetten. Nuchter, op het cynies af, konstateert men vervolgens dat men zijn boekje te buiten is gegaan en een inbreuk pleegt op deze wetten. Want, wetten zijn er niet om veranderd te worden wanneer de mens tot andere, betere inzichten komt, neen, men kan ze enkel overtreden. Leve de demokratie, waarin het parlement bij monde van de regering dient te konstateren dat het wetten niet kan veranderen, enkel kan overtreden omdat men uitgaat van een filosofies idee die niet in vraag wordt gesteld : de idee dat iedere mannelijke Belg de staat moet dienen." (14).

(d) De kritiek op de praktijk van de burgerdienst

Eén der meest indringende kritieken op de praktijk van de burgerdienst is afkomstig van P. Van Houtte :"Bij het aanvragen van mijn statuut voor gewetensbezwaarde dacht ik dat het al een grote stap was voor de vrede, tegen het geweld, te gaan werken in de socio-kulturele sektor. Stank voor dank : een hongerloon (7000 fr per maand), geen syndikale rechten, uiterst lange wachttijden voor je je statuut verwerft, voor je je dienst kan beginnen. Stilaan ontdekte ik dat burgerdienst een klucht is. Als kritiese elementen wordt je geweerd uit het leger, als gewetensbezwaarde monddood gemaakt. Kritiek op de slechte levensomstandigheden is verboden, daarvoor kreeg ik als dank 5 maand bij, en werd mijn vakantie ingehouden. Burgerdienst is dwangarbeid, slavenwerk, als gedwongen

zwijger blijf je meedraaien in een systeem dat door en door korrupt is." (15)

In een getuigenverklaring voor het proces van M.Van Kerrebroeck verhaalt P.Van Houtte vrij gedetailleerd hoe zijn syndikale akties uit protest tegen o.m. het uitblijven van de betalingen van loon bestraft werden met 5 maand ekstra dienst. "Op 24 september '81 ben ik gestopt met mijn dienst. Tegen zo'n schrijnend onrecht wil ik met alle middelen doorvechten. Ik wil u niet verder vervelen met de waslijst diskriminaties tegenover gewetensbezwaarden, de strenge kontroles, enz. Wel nog enkele bedenkingen : waarom mag je leren moorden zonder voorafgaande motivatie, maar wordt van je een uitgebreide motivatie met getuigen en een verklaring van de politie geëist indien je niet wil moorden ? Waarom word je als gewetensbezwaarde gedwongen een dienst te doen, tweemaal zolang als legerdienst ? Waarom bestaat er een speciale politiedienst voor het volgen van gewetensbezwaarden (cfr het rapport van de kommissie Wijninkx) ? Is dat nu de hoogstaande moraal van de staat, waarin moordenaars, op bevel, worden gedekoreerd en gewetensbezwaarden gemerkt als staatsgevaarlijk ?" (16)

Uit de brosjure 'Vertrouwelijk. Dossiers gewetensbezwaarden Leuven' blijkt dat het dossier van totaalweigeraar P.Van Houtte heelwat opmerkelijke elementen telt. Na een aantal konflikten met zowel de instelling waarin hij als gewetensbezwaarde tewerkgesteld was, als de administratieve diensten van het Ministerie van Binnenlandse Zaken, bestempelt de arrondissementskommissaris, die de administratie verricht voor de gewetensbezwaarden, P. Van Houtte als 'karaktergestoord' en in een brief naar het Ministerie van Binnenlandse Zaken beveelt hij een geneeskundig onderzoek aan. Het Ministerie zal op deze aanbeveling een tijd later ingaan, op het ogenblik dat men een brief ontvangt van de Leuvense rijkswachtkommandant, waarin die stelt dat P.Van Houtte betrokken is bij de Onkruitbeweging rond totaalweigeraars. "Het bewijst eens te meer hoe men van overheidswege denkt over het anti-militarisme van de gewetensbezwaarde. Van het ogenblik dat dit anti-militarisme wat te ver gaat, vermoedt men een karaktergestoordheid, en is een geneeskundig on-

derzoek aan de orde...' stellen de samenstellers van dit dossier, het zgn Commando Hem Day (17).

In een uitgebreide tekst bestemd voor de Korrektionele Rechtbank in Gent klaagt Yves Buysse mbt de praktijk van de burgerdienst ook verschillende dingen aan. Hij was gedurende 11 maanden tewerkgesteld in de VZW 'Scheppende Handen, om dan eind oktober '81 te stoppen met zijn burgerdienst. Hem was door de betrokken instelling beloofd dat zijn werk eruit zou bestaan de kontakten te verzorgen met kunstenaars en verder in te staan voor animatie tijdens de tentoonstellingen door de VZW opgezet. Toen de dienst eenmaal was aangevangen bleek van die opdracht niets in huis te komen. Buysse bleef meid voor alle werk. Als gevolg van zijn kritiek op de handelswijze van de instelling jegens hem, verslechterde de relatie met de betrokken instellng zienderogen. Er werd na onderling overleg besloten dat Y.Buysse naar een nieuwe instelling mag uitkijken, maar dit zoeken verloopt zeer moeizaam. Yves verwijt de arrondissementskommissaris dat deze hierbij helemaal niet helpt, en hem zelfs een hele tijd in het ongewisse laat of de instelling, T-club 62, die hem wil tewerkstellen in aanmerking komt voor erkenning.

Op 31 augustus '81 schrijft de direkteur van 'Scheppende Handen' een brief naar de arrondissementskommissaris waarin gesteld wordt dat Yves de instelling schade berokkent door zijn eerder agressief optreden, maar ook door zijn verbondenheid aan een aktiegroep met sterk anarchistiese inslag. "Zelfs als principieel pluralistiese organisatie kunnen we ons moeilijk verzoenen met wat de heer Buysse noemt een ekstreem linkse opstelling. De arrondissementskommissaris schrijft dan een brief naar de dienst gewetensbezwaarden van het Ministerie van Binnenlandse Zaken waarbij hij zich kategoriek verzet tegen de eventuele mutatie van Y.Buysse naar de T-Club62 "Wat kan iemand als Buysse in een jeugdhuis gaan uitrichten ? Zijn subversieve ideeën gaan propageren aan de tapkast ?" in zijn konklusie schrijft de man dat "betrokkene een individu is waarmee men niets kan aanvangen..." Overal waar hij opduikt verpest hij zijn omgeving. De gevestigde orde en de aan de nationale instellingen ver-

schuldigde onderwerping treedt hij met de voeten. Dit is dan een man die het statuut heeft bekomen van 'gewetensbezwaarde'."

Buysse vermeldt drie oorzaken voor de gerezen problemen, die het hem onmogelijk maken om zijn burgerdienst verder te zetten. Ten eerste is er bedrog van de instelling die hem met mooie woorden heeft aangeworven maar die zich niet aan de beloften houdt. Ten tweede het feit dat zowel de instelling als de arrondissementskommissaris zich 'storen' aan zijn politieke visie, die hij naar eigen zeggen enkel in privé-gesprekken na het werk tot uiting bracht. Ten derde het feit dat zijn mutatie zolang aansleepte en er feitelijk niemand hem hierbij behulpzaam was. Integendeel zelfs. Hij bleef een hele tijd in het ongewisse of zijn mutatie naar de T-Club 62 al dan niet kon doorgaan (18).

NOTEN

(1) Anti-militaristies Buro, o.c. p 150.
(2)Ibid, p 21.
(3) Schildermans J, o.c. p 211.
(4) K.Nyssen in een brief aan Burgerdienst voor de Jeugd afgedrukt in BDJ-info, 4/82.
(5) Verheyen L, Van Hoeck K, Ik doe geen legerdienst en de kous is af ? in Anti-militaristies Buro, p 24-25.
(6) BPA, 1980,o.c.
(7) Anti-militaristies Buro, o.c. p 54-55.
(8) Pacquay W,Getuigenis van een gewetensbezwaarde, in Anti-militaristies Buro, o.c. p 19.
(9) Van Meir G, Onkruit vergaat niet, in o.c. p 60.
(10) Martin's verklaring voor de korrektionele rechtbank in Anti-Militaristies Buro, o.c. p 72.
(11) Ibid, p 16-17.
(12) Ibid, p 13-14.
(13) Ibid, p 29-30 (Belgiese regering over burgerdienst)
(14) Ibid, p 29-
(15) Ibid, p 17.
(16) Ibid, p 35.
(17) Ibid, p 110-112.
(18) Het betreft hier ongepubliceerde teksten die allemaal opgenomen werden in het gerechterlijk dossier in de strafrechtsvervolging tegen Y. Buysse.

3. Totaalweigeren als aktievorm

Specifiek aan het totaalweigeren is ook het feit dat het voor de betrokken persoon een keuze betekent van een directe aktievorm. Er zijn drie belangrijke aspekten aan die specifieke aktievorm : er is het individualisties karakter ervan, het facet van de burgerlijke ongehoorzaamheid en de propagandistiese waarde ervan. M.Van Kerrebroeck schetst zijn aktiestrategie m.b.t. totaalweigeren als volgt :"Eigenlijk is het anti-militarisme een geheel van, een onderdeel eigenlijk van een ganse levenshouding een levenshouding voor vrijheid, voor rechtvaardigheid. Niet alleen voor individuele vrijheid, gewoon voor de ganse mensheid. Anti-militarisme is voor mij iets ingeboren, een ingeboren haat tegen al wat vrijheid belemmert en een gevoel van vrij willen zijn. Ik denk dat de betoging en het spandoek ook nooit iets opgelost hebben. Als je vrijheid wilt, moet je die nemen. Vrijheid is iets dat nog nooit gegeven is. Betogen en spandoeken, als mensen daar zin in hebben, moeten ze dat echt doen. Maar ik voor mezelf geloof niet dat er ooit iets op die manier kan worden opgelost." (1).

In een HUMO-intervieuw wordt Martin de vraag gesteld of totaalweigeren een nieuwe manier van verzet wordt bij anti-militaristen ? hij antwoordt hetvolgende :"Aan de ene kant heb je mensen die het niet goed meer zien zitten, die stencils afdraaien en pamfletten schrijven, maar niet goed weten hoe ze het in daden moeten omzetten. Aan de andere kant heb je mensen die daadwerkelijk iets willen doen. Dat zie je ook bij de krakers in Nederland : mensen die vroeger rond de tafel zitten om te praten over woonbeleid, tot ze zagen dat er helemaal niets veranderde, en gezegd hebben : okee, dan nemen we zelf wel de leegstaande woningen in. Dezelfde strategie zit in totaalweigeren : er komt geen vrede van bovenaf, dus moeten we die zelf maar afdwingen."(2)

In een brief aan Brugerdienst voor de Jeugd schrijft K. Nyssen hetvolgende :"Ik beweer niet dat totaalweigeren op zich grote perspektieven heeft, wel totaalweigeren in ruime zin, nl vrije keuzes maken en duidelijk maken dat je je leven op een eigen manier wil leven, zonder daarbij de vrijheid van een ander individu aan te tasten. En

bij de vrijheid van een ander individu aan te tasten. En jezelf de vrijheid nemen om (in dit geval leger- of burgerdienst) iets wat je niet kunt doen om gewetensproblemen, te weigeren." (3)

D.Torfs stelt het voor een Nederlandse vrije radio als volgt voor :"Het bijzonderste is dat ik met totaalweigeren wil aangeven hoe een andere maatschappij te bereiken is. Ik wil hiervoor alvast geen andere mensen gebruiken, andere mensen voor mij laten opmarcheren. Ik wil het zelf doen. Dan is de boodschap nl. grijp zelf in in het gebeuren, neem je lot in eigen handen. Wacht niet tot het parlement voor je opkomt, want dat zal het, als puntje bij paaltje komt, niet doen." (4)

Totaalweigern heeft onbetwistbaar een grote propagandistiese waarde als antimilitaristiese daad. Koen Nyssen stelt hierover :"Ik geloof in zelfwerkzaamheid. Ik propageer de anti-staatsgedachte zoals elke anarchist. Maar voor mij was het allemaal te theoreties. Ik wilde daar iets in de praktijk tegenover stellen. Dat was voor mij totaalweigeren. Het was weliswaar een individuele daad, maar één met een grote propagandistiese waarde. Ik wilde een soort shock-effekt bereiken. Ik had weinig keuze. Ik heb lange tijd getwijfeld tussen een individuele aanpak en een groepsaanpak. Ik had bv liever in een anti-militaristiese of radikaal-socialistiese kern binnen het leger gemiliteerd, maar die bestond niet..."(5).

Totaalweigeren is ook burgerlijke ongehoorzaamheid, stelt P.Van Houtte. "Totaalweigeren dienen we te plaatsen in het kader van de sociale verdediging. Het is volgens mij de ultieme stap die je kunt stellen uit protest tegen een demokratie die steeds meer wordt aangegrepen door de koorts van het militarisme ..." (6).

Het is juist in al die propagandistiese invloed dat men denkt iets te kunnen bereiken. als in het meest recente Humo intervieuw aan drie totaalweigeraars (Koen Huysmans Koen Nyssen en Martin Van Kerrebroeck) gevraagd wordt of hun akties, ondanks de individuele miserie van de ballingschap, iets opgeleverd heeft antwoord Koen N. :"Toen ik in de gevangenis zat, kreeg ik vrijwel elke week vragenlijsten van scholieren over totaalweigeren. Bij vele

jongeren komt dus iets op. Ik merk tot mijn verbazing dat wij symbolen geworden zijn. Wel als men dan toch symbolen nodig heeft, mij goed." (7).

NOTEN

(1) BPA, 1980, o.c.
(2) Anti-militaristies Buro, o.c. p 61.
(3) Nyssen k, lezersbrief aan BDJ-info 4/82.
(4) Torfs D, intervieuw voor een Nederlandse vrije radio op 10 januari 83.
(5) De Haes 1, 1985, o.c. p 31.
(6) Anti-militaristies buro, o.c. p 18.
(7) De Haes L, o.c. p 35.

Het ontstaan van de wet op de burgerdienst

In dit hoofdstuk proberen we in de staatsapparaten 'Recht' en 'Rechtbank' de ideologiese en de repressieve aspekten van hun werking te analyseren. Wat 'Recht' betreft doen we dit aan de hand van de wet op de burgerdienst en de hieropvolgende wetswijzigingen. Wat betreft de 'Rechtbank' trekken we onze konklusies uit de strafrechterlijke behandeling van de totaalweigeraars.

A. RECHT

1. Periode 1950-1964

We kunnen het materiaal m.b.t. het ontstaan van de wet op de burgerdienst schikken rond de volgende vier vaststellingen :

a. de repressie t.a.v. de dienstweigeraars wordt in vraag gesteld omdat ze niet effektief is en de verkeerde effekten ressorteert;
b. de regering staat voortdurend onder druk;
c. men roept om terug naar de 'koncensus' te keren,
d. welke koncensus beoogt men en bereikt men ,

(a) de repressie werkt niet

Ten eerste wordt vanuit verschillende hoeken vastgesteld dat de repressie t.a.v. de dienstweigeraars uit gewetensbezwaren geen enkele vorm van individuele verbetering bewerkstelligt, en niet afschrikwekkend werkt, ten einde te verhinderen dat andere dienstweigeraars hetzelfde ondernemen. In de periode 1951-62 komt men tot 462 veroordelingen, waarvan sommigen voor een 2de of een 3de keer.

In de Memorie van Toelichting die de regering verstrekt als ze op 4 juli '57 haar wetsontwerp aan de verenigde senaatskommissies overmaakt, wordt duidelijk dat de "steeds zwaardere veroordelingen de dienstweigeraars er niet kunnen vanaf brengen zich aan de militaire dienst te onttrekken". Deze tekst wordt opnieuw geciteerd in de twee verslagen die de verenigde senaatskommissies naar voor brengen in 1958 en 1963, na rond dit thema te hebben beraadslaagd.

Zowel het verslag van '58 als dat van '63 brengt een overzicht van de veroordelingen van dienstweigeraars uit gewetensbezwaren. Ook één der indieners van het wetsvoorstel zal in de senaatskommissie van 28.3.63 stellen dat "de opgelegde straffen geen invloed hebben op de dienstweigeraars en dat zij geen indruk maken op de toekomstige dienstweigeraars". Als de Minister van Binnenlandse Zaken, Michel, in 1975 terugblikt op het ontstaan van de wet, zal dit thema nog eens ten berde worden gebracht : "De gewetensbezwaarden stonden bloot aan vervolgingen die onmogelijk konden leiden tot hun sociale reklassering, gezien het hun sociale motivering zelf was die had moeten veranderdworden. Die vervolgingen vergrootten daarenboven nog de malaise in hun milieu."

Met die laatste opmerking zijn we aan het tweede schuifje gekomen van wat we onder dit punt willen bespreken. De repressie werkt niet, en is in menig opzicht nadelig aan het worden voor het openbaar belang. Rolin stelt op 7.8.58 :"De veroordelingen tot gevangenisstraf, verre van de dienstweigeraars uit gewetensbezwaar hun dwaling te doen inzien, brengt integendeel hun hoofd nog meer op hol." In de Franse vertaling heet het straffen 'loin de convaincre les objecteurs de leur erreur, ne font que

les exalter". De Memorie van toelichting bij het wetsontwerp van de regering in '57 had het ook al over het feit dat "die steeds zwaardere veroordeling van dienstweigeraar..." een toestand kreëerden die "in alle opzichten nadelig was voor het algemeen belang". "De tenuitvoerlegging van al die veroordelingen is een last voor de staat en de dienstweigeraars bewijzen geen enkele nuttige dienst aan de gemeenschap. Zelfs wanneer men aanneemt dat sommigen uit vrees voor veroordelingen er zouden van af zien hun dienstweigering tot uiting te brengen, haalt de staat er toch geen voordeel uit, want de dienstweigeraars die onder zulke dwang hun militaire dienst vervullen, zijn slechte soldaten en zijn een bron van uitleg in het leger."

Het is een thema dat herhaaldelijk zal opduiken in de parlementaire dokumenten, nl de waarschuwing dat de afschrikking door de repressie uiteindelijk wel eens zeer nefast zou kunnen zijn voor de kombativiteit en de moraal binnen het leger. Verschillende politici stelden dan ook dat men "slechte soldaten" uit het leger moest houden. De speech die Rolin zal houden op 11 juni '63 is wellicht de bundeling van alle argumenten die de invoering van de wet op de burgerdienst bewerkt hebben. "La défence nationale n'y perdra rien. La paix publique en sera renforcée". Het leger verliest niets aan die slechte soldaten die de kombativiteit van dit leger enkel schade kunnen berokkenen. De openbare orde zal versterkt uit de nieuwe situatie komen, want er zal een einde komen aan die 'nutteloze veroordelingen', die de protesten tegen dat leger enkel maar deden toenemen.

In dezelfde rede wijst Rolin erop hoe de aktuele situatie leidde tot een zware moraliteitskrisis binnen de staat. De geloofwaardigheid t.a.v. de publieke opinie was aan het afbrokkelen. 'On se trouve alors devant une impasse qui inquiète les pénalistes. Pour justifier l'application des pénalités, ces derniers invoquent en règle les tiers de ne pas avoir à commettre des infractions de même nature." Dit soort objektieven konden op de huidige manier van aanpak geenszins gerealiseerd worden. "Ce n'est pas seulement pour les penaliste que se pose dès lors la question de la légitimité d'une application automatique de la loi pénale : elle pose également pour les homes politiques, pour les moralistes,... la même question...".

Toch heeft de regering haar antwoord klaar op de vraag waarom de repressie niet werkt : het gaat hier om ethies hoogstaande mensen, veelal religieuzen die in elke omstandheid weigeren iemand te doden. Rolin stelt ze in het senaatsdebat in 1963 als volgt voor :"Ils appartiennent, pour la plupart à des sectes réligieuses, prenant au pied de la lettre le précepte de l'Evangile, tu ne tueras point."

(b) De regering staat onder druk

We hebben in punt (a) al gezien hoe direkt in associatie met de nefaste nevenwerkingen van de slecht werkende repressie, de overheid te kampen had met problemen van moraliteit, geloofwaardigheid...Naast dit euvel van meer algemene aard, is er nog de vaststelling dat de regering door heen de vijftiger jaren, tot aan de totstandkoming van de wet op de burgerdienst, vaak onder zware politieke druk komt te staan om de repressie in één konkreet of in meerdere gevallen te verminderen. In het publieke senaatsdebat op 11.06.63 maakt rapporteur Flamme een round-up van het soort toegevingen die de regering in de loop der jaren heeft moeten doen.

In 1952 ziet de regering zich verplicht toe te laten dat een dienstweigeraar een vorm van burgerdienst zal moeten vervullen in de Waalse koolmijnen. In 1955 zal massaal protest de regering ertoe brengen haar Minister van defensie te verbieden Jean Van Lierde andermaal op te roepen voor zijn legerdienst. Vanaf '60 zal men maatregelen nemen zodat dienstweigeraars na een bepaalde straftijd te hebben uitgezeten automaties uit het leger gestoten worden, wegens onwaardigheid. In 1961 korrigeert men de dienstplichtwetten zo dat universitairen de mogelijkheid krijgen drie jaar buiten het leger te werken in een ontwikkelingsland. Als men in '63 onder massaal protest moet besluiten de priesters niet weer op te roepen is het hek helemaal van de dam, en kunnen enige tijd later alle opgesloten dienstweigeraars een gratieverzoek indienen in afwachting van de stemming in het parlement.

(c) de oproepen om terug naar de 'konsensus' te keren.

In de verenigde senaatskommissies in 1957 wordt door de voorstanders van het wetsontwerp duidelijk gesteld dat de aanvaarding van het wetsontwerp een kans biedt, "zij het niet om het kwaad te doen verdwijnen, althans te redden wat er nog te redden valt".

De zorg inzake maatschappelijke konsensus gaat in die jaren duidelijk niet alleen naar de dienstweigeraars. In die naoorlogse jaren wil men ook zeer duidelijkrekening houden met de wensen van de patriottistiese verenigingen die het statuut grondig verwerpen. Op 7.8.58 wil Rolin hen geruststellen met de argumenten die we al een paar keer aan bod hebben laten komen : dienstweigeraars in het leger betekent onrust; dienstweigeraars straffen betekent hun hoofd nog meer op hol doen slaan. In het verslag van de verenigde senaatskommissies van februari '58 dat de bedoeling van het statuut verkeerd werd uitgelegd aan de patriottistiese verenigingen en dat de bloedbelasting van de gewetensbezwaarden in oorlogstijd minstens even groot zal zijn als dat van de strijdende miliciens.

We komen nog even terug op die merkwaardige slotzin in de toespraak van Rolin op 11 juni 1963 :"la défense nationale n'y perdra rien. La paix publique en sera renforcée." Het is in feite één grote oproep om terug te keren naar die 'sociale vrede' die jarenlang verstoord was.

(d) Welke konsensus wil men bereiken ?

Tussen de voornaamste protagonisten van de wet (Rolin, Vermeylen, Cudell, Bacus) zit er niemand die inhoudelijk enige sympathie betoont met hetgeen de dienstweigeraars nastreven. Elke toespraak van hen begint telkens met een toespraak van lof aan ons leger :"je ne crois donc pas que nous puissions avoir des hésitations à proclamer le droit de l'état d'appeler sous les armes tous les jeunes gens valides pour qu'ils se préparent à la défense nationale" stelt Rolin op 11.6.63 in de senaat.

We zagen reeds dat een van de uitgangspunten van de nieuwe wetgeving is, dat zij in geen enkel opzicht het leger mag verzwakken. Hoe blijft die konsensus bewaard, terwijl men tegelijk de wet op de burgerdienst invoert ? We denken dat dit geschiedt doordat men vier dingen realiseert : de politieke motivatie van de gewetensbezwaarde wordt eerst geweigerd, daarna (na '75)genegeerd; de vrije meningsuiting van de gewetensbezwaarde tijdens de dienst wordt sterk beperkt door de onderdanigheid die hem wordt opgelegd; hun aantal wordt beperkt gehouden door de diensttijd aanzienlijk te verlengen t.o.v. de diensttijd van de milicien; over de gewetensbezwaarden wordt gesproken in termen van 'de uitzondering die de regel bevestigt'.

In 1957 kan men reeds in de Memorie van Toelichting bij het regeringsontwerp lezen dat "diegenen moeten worden uitgesloten die de dienst weigeren op grond van politieke overwegingen". Over dit thema is er vòòr 1964 geen diskussie. Na '64 zien we dat de Raad van Gewetensbezwaarden dit zeer strikt zal toepassen en zelfs aanvragen afwijzen op basis van incidentieel geuitte politieke uitspraken.

In het verslag van de verenigde senaatskommissies op 5.3.58 lezen we dat de minister stelt dat er geen sprake is van een strafbataillon op te richten, maar de "minister stelt vast aan welke diensten hij zich zal moeten onderwerpen; hij heeft geen keuze en moet gehoorzamen". Dit onderdanigheidsprincipe zal naderhand vastgelegd worden in het Tuchtreglement voor de gewetensbezwaarde (KB van 27 juni '66) en betekent tot lang na de goedkeuring een zware censuur op de vrije meningsuiting van de gewetensbezwaarde in dienst.

Over hoe het aantal dienstweigeraars beperkt te houden, gokt men in deze periode vooral op de verlenging van de diensttijd voor gewetensbezwaarden.Die verlenging van de duur zal in de diverse debatten om tegenstrijdige redenen worden verdedigd, en dit geeft de lezer de stellige dat men één en ander heeft willen kamoefleren. Het is pas minister Michel geweest die in '75 de zaken heeft gesteld zoals ze wellicht ook werkelijk zijn. "De wetgever van 1964 heeft de kandidaat-gewetensbezwaarden in zekere

zin willen straffen omdat hij door zijn uitzondering op de regel de samenstelling van het kontingent belemmert of bemoeilijkt." Als voornaamste strafmaatregel noemde Michel in deze vergadering van de senaatskommissie op 25.3.75 de verlenging van de duur.

Gaan we even de drie argumenten na die herhaaldelijk werden opgegeven om de verlenging van de duur te verantwoorden : het verband met de toename van het aantal, bewijs dat de gewetensbezwaarde niet veinst, het brengen van een evenwicht in de opgelegde prestaties. De voorstanders van het ontwerp stellen op 5.3.58 in de senaatskommissie dat "de uitbreiding van het aantal gewetensbezwaarden niet te verwachten valt, omdat de diensttijd met tenminste de helft verlengd wordt." Het thema van de veinzerij wordt enkel in '63 bespeeld. In het verslag va de verenigde senaatskommissies in '63 lezen we dat de "kommissieleden de verlenging van de diensttijd aanvaarden als bewijs van oprechtheid van de dienstweigeraar."

Hetzelfde wordt door Rolin in de publieke vergadering naar voor gebracht. Wie er echter de debatten op nagaat, leest dat dit thema van de veinzerij enkel naar voor voor wordt gebracht m.b.t. de situatie in oorlogstijd, als men vreest dat degenen die de oorlog vrezen zullen misbruik maken van dit statuut om aan het oorlogsgeweld te ontsnappen. En juist die veinzerij is verholpen door de gewetensbezwaarde uitdrukkelijk een plaats toe te kennen in de oorlogsvoering, nl bij de burgelijke verdediging. Een derde argument dat naar voor wordt gebracht, vnl door de regering, is het feit dat men een 'evenwicht wil brengen in de opgelegde lasten'. In '58 stelt de regering in het verslag van de verenigde senaatskommissie dat "het begrip gelijkheid van alle burgers t.a.v. de openbare lasten in de praktijk moet worden gebracht, niet door de toepassing van een straf, die door niets meer gerechtvaardigd is, maar door de verlenging van de diensttijd die een kompensatie zal zijn." In '63 zal de diensttijd nog verlengd worden (van de helft meer op het dubbele) doordat de minister stelt dat het zeer moeilijk zal zijn op de dienstweigeraars eenzelfde regeling inzake dienst en tucht toe te passen, als die welke geldt voor de dienstplichtigen. Dat is op dat ogenblik wel vol

komen naast de kwestie omdat de gewetensbezwaarden zullen ingedeeld worden bij eenheden van de Civiele Bescherming in Liedekerke en Kemexhe, en daar even lang zullen moeten verblijven als de gewone miliciens, en onder hetzelfde disciplinaire regime.

2. De periode na 1964

(a) de repressie in de Civiele Bescherming werkt niet

De situatie van voor '64 herhaalt zich enigzins, ditmaal binnen de muren van de Civiele Bescherming. We zagen reeds hoe de gewetensbezwaarden het feit scherp bekritiseerden dat zij ingeschakeld zijn in de burgerlijke verdediging, die erop gericht is de schade die o.m. door oorlogsvoering kan veroorzaakt worden, in te perken. Derhalve voelen deze gewetensbezwaarden zich nog steeds een verlengstuk van het leger. Als de raakvlakken tussen de Civiele Bescherming en het leger op momenten duidelijk zijn (bv medewerking aan een militaire luchtvaartshow in Melsbroek), worden scherpe protestakties gevoerd. Disciplinaire tuchtstraffen helpen niets, en de politici moeten toezien hoe de gewetensbezwaarden een malaise teweegbrengen in de Civiele Bescherming. Derhalve kreeert men in 1969, na een opeenstapeling van hongerakties stakingen, e.a., de mogelijkheid om 'in noodzaak' de gewetensbezwaarde tewerk te stellen in instellingen van openbaar nut. Dat de malaise in de Civiele Bescherming tot heden voortduurt, bewijst een voorstel van wet (nog geen echt wetsontwerp) van Minister Nothomb in 1982, als die de toewijzing van de gewetensbezwaarden aan de Civiele Bescherming wil afschaffen omdat naar zijn zeggen "leur intégration dans ces colones étant souvent nulle, voire mauvaise". Ook stelt hij het gebrek aan discipline vast bij deze gewetensbezwaarden en hun absenteisme van meer dan 50 %... (Anno '87 duurt de malaise bij de Civiele Bescherming nog steeds voort, maar van het voorstel van Nothomb is allang geen sprake meer, integendeel zelfs, n.v.d.r.).

Na de totstandkoming van de wet is het hek op dit vlak natuurlijk van de dam, en komen kleine wetswijzigingen eerder gemakkelijk tot stand. De affaire-Debaut leidt naar de wetswijziging van '69 waarna het statuut ook aangevraagd kan worden door militairen na hun dienstplicht, maar voor hun eerste wederoproeping. De affaire-Duschesne in het begin van de jaren '70 leidt naar de wetswijzigingen van '75, waarbij het mogelijk wordt dat men nog van type-burgerdienst kan veranderen, nadat men zijn aanvraag heeft gedaan. In beide gevallen was er weer sprake van arrestaties, maatschappelijk tumult, een kleine veroordeling...

(b) Naar welke konsensus evolueert men ?

Er blijft natuurlijk de vaststelling dat men het aantal gewetensbezwaarden wil blijven beperken door de praktijk van het statuut zeer onaantrekkelijk te maken. Tijdens de diskussies voorafgaandelijk aan de wetswijzigingen van '75 wordt over de duur van de dienst gepalaverd en komt men tot een differentiëring. Toch blijft de gewetensbezwaarde een dienst vervullen ofwel van 15 ofwel van 20 maanden, terwijl de gewone dienstplichtige 10 maanden dienst vervult. Michel, toenmalig minister van Binnenlandse Zaken, stelt dat de zwaarte van de dienst in acht moet genomen worden. Men streeft ernaar een 'bepaald evenwicht te bekomen tussen de militaire dienst, de dienst bij de Civiele Bescherming en in de diverse instellingen van openbaar nut.' Tien jaar na de stemming van die wet moet men nog steeds wachten op de uitvoeringsbesluiten die de gewetensbezwaarden op gelijke voet stellen met de miliciens, op vlak van sociale vergoeding. Als gevolg van deze situatie is de gewetensbezwaarde gedwongen om 15 of 20 maanden lang in een armoedige situatie te leven...

We willen het hier echter meer hebben over de politieke betekenis en uitstraling van de gewetensbezwaarde die voortdurend gehinderd wordt, en zo de konsensus over de legerdienst bevestigen.

Er zijn vooreerst de politieke uitspraken sinds '64 die voortdurend over de gewetensbezwaarden spreekt als een uitzondering die de regel bevestigt (dixit Cudell in het kamerdebat in '64). In het senaatsdebat van '75 stelt de CVP-er Verleysen :"Als algemene regel is en blijft voor de CVP : jonge mannen op wie een beroep wordt gedaan om de veiligheid en vrijheid van het land en het volk te verdedigen." De PVV-er Vanackere stelt het een normale situatie te vinden dat een jonge man "zijn legerdienst vervult. Ik zal het woord abnormaal niet in de mond nemen, maar..", aldus spreekt hij over de burgerdienst. Op dat ogenblik is er een regering van katholieken en liberalen, zodat beide partners als 'regeringskoalitiepartners' het ontwerp verdedigen.

Wat de inhoud van de aanvraag tot het statuut betreft is er in '75 diskussie rond het wetsontwerp van de regering terzake, waarin gespecifieerd werd dat de aanvraag 'alle politieke motivatie uitgesloten dienen te zijn'. Uiteindelijk belandemen bij de formule 'op voorwaarde dat deze niet uitsluitend gegrond zijn op motieven die de fundamentele instellingen van de staat in het gedrang willen brengen'. Toch heeft de minister in dit debat enkele opmerkelijke uitspraken gedaan, die volledig passen in de nieuwe formulering. In het debat van de senaatskommissie stelde hij o.m. dat 'de grondwettelijke instellingen van België niet ter diskussie kunnen worden gesteld bij een aanvraag om het statuut te bekomen'. Tijdens dit debat sloot de minister zich aan bij een opmerking "dat het een onlogiese houding betreft vanwege de organisaties die burgerdienst propageren en zich tegelijkertijd inzetten voor bevrijdingsbewegingen". De Minister stelde hierbij dat er waakzaamheid geboden was opdat er geen vermenging zou ontstaan van aanvaardbare en niet-aanvaardbare motieven. In het kamerdebat stelde Michel dat het enkel de bedoeling is dat men de politieke overwegingen niet zal lezen, negeren dus. Maar tegelijk stelde hij dat de tekst een waarschuwing dient in te houden voor de gewetensbezwaarde die geneigd zou zijn de fundamentele instellingen van de staat publiekelijk te betwisten. "En effet, ceux qui portent atteinte aux institutions fondamentales de l'état peuvent se voir pénalisé du chef d'infraction à l'ordre publique".

Zowel Lagasse als Calewaert betwisten de voorgestelde formules, omdat zij van mening zijn dat het hier rekbare begrippen betreft, en op basis hiervan in de toekomst gewetensbezwaarden zouden kunnen geweigerd worden. Tijdens het debat stelt Calewaert het als volgt : "Men wil blijkbaar vermijden dat 'politieke redenen' zouden worden ingeroepen om juist niet van de gewetensbezwaarde een werkelijk tegen de politiek van zijn land protesterende persoon te maken."

Wat de vrije meningsuiting tijdens de dienst betreft stelt Michel in de senaatskommissie van '75 dat het de gewetensbezwaarden verboden is kritiek uit te brengen op onze nationale instellingen. De richtlijn terzake door Michel uitgevaardigd werd door Boel weer ingetrokken.
Een arrest van de Raad van State uit '69 gaf Vanderpoorters' vrij restriktieve visie terzake gelijk. Wel werd toen zijn richtlijn vernietigd wegens het te algemene karakter ervan.

In 1983 wordt het een aantal gewetensbezwaarden niet toegestaan een kursus in sociale verdediging te volgen, omdat het volgens Nothomb 'anti-militaristiese indoktrinatie' betreft. Sociale verdediging propageert puur geweldloos verzet. We dachten dat een gewetensbezwaarde het statuut enkel kon aanvragen als hij een 'in geweten dringend motief' kon aanvoeren waarbij hij in de onmogelijkheid verkeerde de andere niet te doden. De visie van Nothomb duidt zeer goed de kontinuïteit aan van het overheidsdenken over de gewetensbezwaarde : hij wordt beschouwd als een individu dat weigert te doden, maar elke maatschappij analyse terzake ontbreekt. In de aanvraag heeft men die maatschappijkritiek eerst verworpen, daarna genegeerd. Tijdens de dienst kan men dixit Michel "bestraft worden omwille van opvattingen die de fundamentele instellingen in gevaar brengen" en moet men beschermd worden tegen de 'anti-militaristiese indoktrinatie' van maatschappijkritiese ideeën rond sociale verdediging.

Wat kan men anders verwachten van Nothomb ? Na de stemming in de senaat op 12 juni '63 nam 'papa' Baron Nothomb nog even het woord om te stellen waarom hij zich bij de stemming onthouden had :"Je n'ai pas voté contre à cause de l'éffort qui a été fait pour imposer à l'admission de l'objection de conscience des conditions qui rendent le service des objecteurs plus lourd que le service armé. Mais je ne puis voter pour parce que toute loi qui laisse le citoyen libre de remplir à sa façon son devoir envers l'Etat et de refuser de participer à la défense armée de la patrie est une loi d'anarchie. Que dira-t-on demain au contribuable qui, logique avec lui-même -et avec vous- refusera de payer ses impôts parce qu'ils servent à acheter des canons et des mitrailettes ?"

Een ander zeldzaam moment van eerlijkheid vonden we in het senaatsdebat op 23 april '75 toen Vanackere stelde dat men niet wilde toelaten dat het statuut nog kon aangevraagd worden nadat het betrokken individu in het Centrum van Rekrutering en Selektie was geweest, nadat zij dus voor het eerst in kontakt geweest zijn met militairen. "Dan nemen zij een optie die zeer zware gevolgen heeft, dat geven we toe, en die zij een paar weken later betreuren". Vanackere beweerde dus dit soort personen tegen zichzelf te beschermen. Het verschil tussen militaire dienst en burgerdienst is er dus één in de orde van 'zeer zware gevolgen'. Het komt uit een onvervalste bron, maar wel een bron die anders de zaken meer kamoefleert als het erop aankomt het verschil in zwaarte tussen burger- en legerdienst te beargumenteren. Vanackere was opdat ogenblik woordvoerder van de PVV-senaatsfraktie in deze materie, en de PVV zat op dat ogenblik in de regering. Hij werd dus geacht dit ontwerp te verdedigen.

3. Hoe anti-militaristies is de wet op de burgerdienst

Hoewel de gewetensbezwaarden in essentie een anti-militaristiese boodschap verkondigen, hebben we gemerkt dat de protagonisten in het parlement, zowel als de opeenvolgende regeringen, heel andere bedoelingen hadden met het statuut. Uit heel de geschiedenis van het ontstaan en de aangebrachte wijzigingen in het statuut voor de gewetensbezwaarden menen we drie konstanten te herkennen
1. Vanuit het standpunt van het leger in vredestijd, wordt er uitdrukkelijk voor gezorgd dat dit statuut het leger niet kan verzwakken. Integendeel, het ontstaan van dit statuut zal het leger op een aantal punten versterken.

Zowel Lagasse als Calewaert betwisten de voorgestelde formules, omdat zij van mening zijn dat het hier rekbare begrippen betreft, en op basis hiervan in de toekomst gewetensbezwaarden zouden kunnen geweigerd worden. Tijdens het debat stelt Calewaert het als volgt : "Men wil blijkbaar vermijden dat 'politieke redenen' zouden worden ingeroepen om juist niet van de gewetensbezwaarde een werkelijk tegen de politiek van zijn land protesterende persoon te maken."

Wat de vrije meningsuiting tijdens de dienst betreft stelt Michel in de senaatskommissie van '75 dat het de gewetensbezwaarden verboden is kritiek uit te brengen op onze nationale instellingen. De richtlijn terzake door Michel uitgevaardigd werd door Boel weer ingetrokken.
Een arrest van de Raad van State uit '69 gaf Vanderpoorters' vrij restriktieve visie terzake gelijk. Wel werd toen zijn richtlijn vernietigd wegens het te algemene karakter ervan.

In 1983 wordt het een aantal gewetensbezwaarden niet toegestaan een kursus in sociale verdediging te volgen, omdat het volgens Nothomb 'anti-militaristiese indoktrinatie' betreft. Sociale verdediging propageert puur geweldloos verzet. We dachten dat een gewetensbezwaarde het statuut enkel kon aanvragen als hij een 'in geweten dringend motief' kon aanvoeren waarbij hij in de onmogelijkheid verkeerde de andere niet te doden. De visie van Nothomb duidt zeer goed de kontinuïteit aan van het overheidsdenken over de gewetensbezwaarde : hij wordt beschouwd als een individu dat weigert te doden, maar elke maatschappij analyse terzake ontbreekt. In de aanvraag heeft men die maatschappijkritiek eerst verworpen, daarna genegeerd. Tijdens de dienst kan men dixit Michel "bestraft worden omwille van opvattingen die de fundamentele instellingen in gevaar brengen" en moet men beschermd worden tegen de 'anti-militaristiese indoktrinatie' van maatschappijkritiese ideeën rond sociale verdediging.

Wat kan men anders verwachten van Nothomb ? Na de stemming in de senaat op 12 juni '63 nam 'papa' Baron Nothomb nog even het woord om te stellen waarom hij zich bij de stemming onthouden had :"Je n'ai pas voté contre à cause de l'éffort qui a été fait pour imposer à l'admission de l'objection de conscience des conditions qui rendent le service des objecteurs plus lourd que le service armé. Mais je ne puis voter pour parce que toute loi qui laisse le citoyen libre de remplir à sa façon son devoir envers l'Etat et de refuser de participer à la défense armée de la patrie est une loi d'anarchie. Que dira-t-on demain au contribuable qui, logique avec lui-même -et avec vous- refusera de payer ses impôts parce qu'ils servent à acheter des canons et des mitraillettes ?"

Een ander zeldzaam moment van eerlijkheid vonden we in het senaatsdebat op 23 april '75 toen Vanackere stelde dat men niet wilde toelaten dat het statuut nog kon aangevraagd worden nadat het betrokken individu in het Centrum van Rekrutering en Selektie was geweest, nadat zij dus voor het eerst in kontakt geweest zijn met militairen. "Dan nemen zij een optie die zeer zware gevolgen heeft, dat geven we toe, en die zij een paar weken later betreuren". Vanackere beweerde dus dit soort personen tegen zichzelf te beschermen. Het verschil tussen militaire dienst en burgerdienst is er dus één in de orde van 'zeer zware gevolgen'. Het komt uit een onvervalste bron, maar wel een bron die anders de zaken meer kamoefleert als het erop aankomt het verschil in zwaarte tussen burger- en legerdienst te beargumenteren. Vanackere was opdat ogenblik woordvoerder van de PVV-senaatsfraktie in deze materie, en de PVV zat op dat ogenblik in de regering. Hij werd dus geacht dit ontwerp te verdedigen.

3. Hoe anti-militaristies is de wet op de burgerdienst

Hoewel de gewetensbezwaarden in essentie een anti-militaristiese boodschap verkondigen, hebben we gemerkt dat de protagonisten in het parlement, zowel als de opeenvolgende regeringen, heel andere bedoelingen hadden met het statuut. Uit heel de geschiedenis van het ontstaan en de aangebrachte wijzigingen in het statuut voor de gewetensbezwaarden menen we drie konstanten te herkennen
1. Vanuit het standpunt van het leger in vredestijd, wordt er uitdrukkelijk voor gezorgd dat dit statuut het leger niet kan verzwakken. Integendeel, het ontstaan van dit statuut zal het leger op een aantal punten versterken.

2. Vanuit het standpunt van het leger in oorlogstijd worden de gewetensbezwaarden nuttig gemaakt via de civie le taken en de eventuele opeisingen.
3. De politieke motivatie van de gewetensbezwaarde wordt eerst geweigerd, daarna genegeerd. De vrije meningsuiting tijdens de dienst wordt sterk aan banden gelegd.

1. Met de invoering van het statuut wordt verwacht dat het politiek protest binnen het leger wat zal verminderen en dat men binnen het leger gevrijwaard zal blijven van lastposten die het moreel der troepen enkel kunnen ondermijnen. Bij de invoering van het statuut gaat men uit van de hypothese dat het aantal gewetensbezwaarden niet zal stijgen, door de invoering van een minder gunstig statuut. Uit de praktijk van de civiele bescherming blijkt zelfs dat de gewetensbezwaarden zelfs van tijd tot tijd hand- en spandiensten moeten verrichten voor het Belgiese leger.

Rolin betoogt in zijn wetsvoorstel van 7 augustus '58 dat de bestraffing van de dienstweigeraars deze het hoofd nog meer op hol doet jagen. In zijn lezing voor de senaat op 11 juni '63 heeft hij het over 'la paix publique' die terug zal hersteld worden als de wet eenmaal gestemd is. Voor de senaatskommissie op 5 maart '58 spreken de voorstanders van het statuut nog over 'redden wat er te redden valt'.

Op diverse momenten wordt beweerd dat de dienstweigeraars uit gewetensbezwaren binnen het leger enkel een bron van onrust vormen. In zijn wetsvoorstel heeft Baccus het in 1950 reeds over het feit "dat de Canadese overheden reeds verstandig genoeg waren om te begrijpen dat men nooit een goed soldaat vormt uit een man die beweert zich met alle macht te verzetten tegen de oorlog. Het is precies de huidige toestand die het gezag van het leger in het gedrang brengt".

In het wetsontwerp dat de regering in '57 aan de verenigde senaatskommissies zal voorleggen stellen de opstellers dat "dienstweigeraars die onder dwang hun militaire dienst vervullen slechte soldaten zijn, en een bron van onrust vormen in het leger." In zijn wetsvoorstel van 7 augustus '58 schrijft Rolin in een hint aan de patri-

ottiese organisaties die de totstandkoming van een statuut willen beletten, dat de periodieke inlijving van dienstweigeraars in de betrokken eenheden een bron van onrust zal vormen die nadelig werkt op het moreel der troepen. Op 25.3.75 Stelt de minister van Binnenlandse Zaken, Michel, in een terugblik op het ontstaan van de wet op de burgerdienst dat "het leger niets te winnen had bij personen die de instelling zouden afbreken".

Ook is het een konstante in de parlementaire debatten dat de voorstanders van het statuut benadrukken dat het leger niets zal verliezen. Die voorstanders starten hun betoog telkens met een uitgebreide lofzang op ons leger. Zulks wordt o.m. gedaan door Rolin op 11 juni '63 in de senaat, die afsluit met de belangrijke frase :"la défense nationale n'y perdra rien, la paix publique en sera renforcée". hij vervolgt :"Je ne crois donc pas que nous puissions avoir des hésitations à proclamer le droit de l'Etat d'appeler sous les armes tous les jeunes gens valides pour qu'ils se préparent à la défense nationale. J'espère que cela suffira pur que personne ne mette en doute la pureté de mes intentions et de mes opinions."

Herhaaldelijk wordt verzekerd dat de uitbreiding van het aantal gewetensbezwaarden niet te vrezen valt. Zo geschiedt in de senaatskommissie op 28 maart '63, en wordt bevestigd in het kamerdebat op 5 mei '64 door zowel Cudell, als de toenmalige minister van Justitie Vermeylen.

Die vrijwaring van de belangen van het leger blijkt andermaal uit de Memorie van Toelichting bij de herneming van het wetsvoorstel in '62 door Rolin e.a. als hierin gesteld wordt dat de bespreking van het wetsvoorstel gedurende een paar jaar was opgeschort geworden op verzoek van de regering, om de propaganda voor de aanwerving van Nato-vrijwilligers niet te verhinderen.

Als de gewetensbezwaarden in de Civiele Bescherming zijn aangekomen, dan blijken ze binnen de kortste keren hand- en spandiensten voor het leger te moeten verrichten. Zo voeren deze gewetensbezwaarden o.m. aktie tegen het feit dat ze moeten meewerken aan een luchtvaartshow van het leger in Melsbroek en tegen het feit dat militairen op het terrein van de civiele bescherming oefeningen komen

houden. De gewetensbezwaarden stellen tussen '67 en '69 voortdurend vragen over het komplementaire van de reddingsopperaties van de Civiele Bescherming en de miserie die het oorlogsgeweld veroorzaakt. "Nous pensons que la course aux armements à laquelle nous assistons pour le moment ne peut que conduire le monde à sa propre destruction. Il nous paraît donc inconcevable que l'on puisse parler de paix tout en fourbissant ses armes et en mettant en place un organisme, la Protection Civile, destiné à réduire les effets d'une guerre", zo stellen de gewetensbezwaarden.

Die vrijwaring van de belangen van het leger blijkt later nog eens in een uiteenzetting van minister MIchel voor de senaatskommissie van 25.3.75, als deze stelt dat de wetgever van 1964 de gewetensbezwaarden in zekere zin wilde straffen omdat zij door hun uitzondering op de regel, de samenstelling van het kontingent belemmeren.

Tot op heden blijft men uitgaan van het feit dat de dienstplicht de regel is en de burgerdienst de uitzondering. De PVV-er Vanackere neemt net het woord abnormaal niet in de mond, terwijl de koalitiepartner in de toenmalige regering, de CVP-er Verleysen al evenmin marginaliserend over 'uitzonderingen spreekt'(senaatsdebat van 23 april '75).

2. In oorlogstijd zal de gewetensbezwaarde ook zijn rol toebedeeld krijgen. In de senaatskommissie van 6.2.58 stellen de voorstanders van het projekt dat de bloedbelasting van de gewetensbezwaarde tijdens de oorlog even hoog zal zijn dan de miliciens , daar de dienst bij de Civiele Bescherming even gevaarlijk is, zelfs nog gevaarlijker !, als de gewapende dienst. In dezelfde kommissievergadering wordt geopperd dat het statuut verkeerd werd uitgelegd aan de patriotistiese organisaties, en dat het een gunstige psychologiese invloed op hen zal uitoefenen te weten welke funkties zij bij de Civiele bescherming o.m. in oorlogstijd zal toebedeeld krijgen. In het publieke senaatsdebat van 11.3.63 bevestigen zowel Rolin als justitieminister Vermeylen de rol die de gewetensbezwaarde is toebedacht in de burgerlijke verdediging tijdens de oorlog. In '75 wordt o.m. in de wet ingebracht dat ook gewetensbezwaarden in de oorlog kunnen opgeëist

(zowel het individu zelf als de goederen waarover hij beschikt). Kamerlid Hermegnies haalt o.m. het voorbeeld aan van de mecanicien die in de oorlog kan worden opgevorderd om oorlogstuigen te herstellen. MIchel geeft wel toe dat bij uitzonderingssituaties de burgelijke opvorderingen betrekking zullen hebben op personen.

3. De politieke motivatie bij de aanvraag van het statuut wordt eerst geweigerd en daarna genegeerd. De regering stelt in haar wetsvoorstel van 1957 dat enkel diegeen kan aanvaard worden die weigert elk menselijk wezen te doden op basis van morele, wijsgerige gewetensproblemen, met uitsluiting dus van politieke overwegingen. Tot 1975 zullen de Raad voor Gewetensbezwaarden, en in sommige gevallen de Beroepshoven en het Hof van Cassatie dit zeer restriktief toepassen. In 1975 wil de regering ekspliciet laten opnemen dat de aanvraag moet gebeuren "met uitsluiting van elke reden van politieke aard" . Na heel wat protest van senatoren als Lagasse en Calewaert, waarbij deze laatste stelt dat men in feite wil vermijden dat politieke redenen zullen worden ingeroepen, om juist niet van de gewetensbezwaarde een werkelijk tegen de politiek van zijn land protesterende kandidaat-gewetensbezwaarde te maken, wordt de tekst vervangen door "op voorwaarde dat deze laatste niet uitsluitend gegrond zijn op overwegingen die de fundamentele instellingen van de staat in het gedrang brengen." Dit blijft een vrij rekbare omschrijving, die morgen totaal anders kan worden toegepast als vandaag. Michel stelt dat politieke motieven eenvoudig niet zullen gelezen worden, genegeerd dus. Hij voegt er aan toe dat deze tekst de waarschuwing dient in te houden voor de kandidaat-gewetensbezwaarde die zich geneigd voelt de "fundamentele instellingen van de staat te betwisten". Die kunnen immers gestraft worden voor een inbreuk op de openbare orde, nog steeds volgens de toenmalige minister van Binnenlandse Zaken.

Ook inzake vrije meningsuiting tijdens de dienst wordt de gewetensbezwaarde serieus beknot. In december '67 stelt de minister van Binnenlandse Zaken Vanderpoorten in een brief aan de gewetensbezwaarden dit zeer duidelijk, terwijl even later door de direktie van de Civiele bescherming elk intervieuw met de pers verboden wordt. De

Raad van State zal even later de beslissing van de minister vernietigen wegens het te algemene karakter, maar al hem in de grond gelijk geven. Op basis van dit arrest zal ook Michel een nieuw restriktief besluit uitvaardigen. In de senaatskommissie in '75 stelt hij uitdrukkelijk dat het de gewetensbezwaarden verboden is kritiek uit te brengen op onze nationale instellingen. Het besluit van Michel werd wel ingetrokken door zijn opvolger Boel, maar momenteel geldt nog steeds het arrest van de Raad van State...

Een ander gegeven dat m.b.t. vrije meningsuiting van een gewetensbezwaarde ook een rol speelt is het tuchtreglement (KB van 27 juni '66). Dit voorziet dat de ondergeschiktheid van de gewetensbezwaarde het voornaamste principe is waaraan deze zich heeft te houden. Hij is ertoe gehouden zijn meerdere te gehoorzamen. Hij is verplicht de bevelen stipt uit te voeren, enz (art 32-34). Wat als de gewetensbezwaarde in de Civiele Bescherming er een andere mening op nahoudt dan zijn overste ? Wat als een gewetensbezwaarde van mening verschilt met de instelling waarin hij werkt ? We komen op dit laatste thema nog terug in het volgende hoofdstuk, meer specifiek m.b.t. de konflikten die Yves Buysse en Peter Van Houtte hadden met de instelling waarin ze werkten.

B. RECHTBANK

1. Juridies kader m.b.t. totaalweigeren

(a) Reglementering t.a.v. de weerspanneling, dienstweigeraar, deserteur

Het KB tot koördinatie van de dienstplichtwetten van 30 april '82 bepaalt dat vanaf het jaar waarin ze 16 jaar worden, de Belgen door het kollege van burgemeester en schepenen, per gemeente, ingeschreven worden op de lijsten van de lichting, genoemd naar het jaar waarin zij de leeftijd van 19 jaar bereiken (art 4). Men wordt weerspanneling genoemd als men niet ingeschreven is op die lijst, na 31 december van het jaar waarin men 18 is geworden. Het is de provinciegoeverneur die de niet-ingeschrevene op het register der weerspannelingen en dienstweigeraars brengt en hem kennis geeft van deze maatregel. De weerspanneling wordt op bevel van de goeverneur naar het rekruterings- en selektiecentrum verwezen. Desgevorderd is de gewapende macht gehouden hem voor te leiden (art 7).

Men is dienstweigeraar, als men na een individuele oproeping die geldig ter kennis is gebracht en die, buiten het geval bedoeld in art 61 (het niet kunnen verschijnen wegens ziekte, lichaamsgebrek, hechtenis of internering) op de gestelde dag niet in het rekruterings- en selektiecentrum of op de keuring in het buitenland verschijnt. De dienstweigeraar wordt als weerspanneling behandeld. Dat betekent o.m. dat hij door de goeverneur op het register der weerspannelingen en dienstweigeraars wordt ingeschreven en op zijn bevel naar het rekruterings-en selektiecentrum wordt verwezen. Wie voorheen weerspanneling was, wordt door de niet-verschijning dienstweigeraar (art 65).

Men wordt deserteur genoemd wanneer men opgeroepen wordt om als dienstweigeraar zich naar het CRS te begeven, en zich aldaar in vredestijd niet binnen de 15 dagen en in oorlogstijd niet binnen de drie dagen na de vastgestelde dag heeft aangemeld (art 107 §1, 1°). De staat van deserteur heft die van dienstweigeraar op. De in dit artikel bedoelde inbreuken worden door de militaire rechtbanken berecht en zijn strafbaar met de straffen bepaald in het Militair Strafwetboek (art 107 §2q). Art 65 §3 bepaalt dat bij het verstrijken van de termijnen bedoeld in art 107 §1,1° (zie hoger) de dienstweigeraar onder bevoegdheid van de militaire overheid komt te staan en als deserteur beschouwd wordt. Wie deserteur wordt heeft dus vanaf dat ogenblik de hoedanigheid van militair verworven, staat onder bevoegdheid van de militaire overheid, en zal berecht worden door een militaire rechtbank.

Normaal gezien verwerft men de hoedanigheid van militair als men in het CRS aankomt en er een samenvatting van de militaire wetten wordt voorgelezen. Tegelijkertijd wordt er verklaard dat men aan deze wetten onderworpen is (art 57).

Het Militair Strafwetboek bepaalt volgende straffen voor desertie : "Tout sous-officier, caporal, brigadier ou soldat coupable de desertion en temps de paix sera puni de l'emprisonement militaire de 2 mois à 2 ans (art 46).

Het Militair Strafwetboek kent ook het begrip insubordinatie. Art 28 van het Code Pénale Militaire (CPM) bepaalt :"Le militaire qui refusera d'obéir aux ordres de son supérieur ou s'abtiendra à dessein de les executer, l'orsqu'il est commandé pour un service, sera puni de destitution, s'il est officier; de l'emprisonement militaire s'il est sous-officier, caporal, briagdier ou soldat". Wie zich aanbiedt in het CRS en daar verklaart zich niet te willen onderwerpen aan het leger, wordt vervolgd wegens insubordinatie, aangezien hij ter plekke -tegen wil en dank- de hoedanigheid van militair verwerft.

(b) de weerstrevige gewetensbezwaarde

Miliciens die de hoedanigheid van militair nog niet verworven hebben of miliciens die hun dienst achter de rug hebben en zich bevinden in de periode voor de eerste wederoproeping, kunnen het statuut van gewetensbezwaarde aanvragen bij het MInisterie van Binnenlandse Zaken. Als de Minister de vraag ontvankelijk verklaart, schorst deze beslissing de normale procedure voorzien in de dienstplichtwetten. De Minister van Binnenlandse Zaken stelt een dossier samen over de betrokkene voor de Raad van Gewetensbezwaarden, die zich zal moeten uitspreken over de gefundeerdheid van het gewetensbezwaar van de kandidaat. Wanneer de beslissing van de Raad positief is voor de kandidaat, wordt deze laatste ingeschreven op de definitieve lijst der gewetensbezwaarden.

Het KB van 27 juni '66, dat de dienst en het tuchtregime regelt voor de gewetensbezwaarden vermeldt een heleboel mogelijke tuchtmaatregelen zoals de afschaffing van gunstverloven, de blaam, de beroving van graad, de indiensthouding, de terugroeping in dienst. In dit KB wordt onder weerstrevige gewetensbezwaarde verstaan : de gewetensbezwaarde die drie dagen na de gestelde datum zich niet bij zijn dienst vervoegd heeft; de gewetensbezwaarde die meer dan drie dagen uit zijn dienst afwezig blijft zonder daartoe te zijn gemachtigd; de gewetensbezwaarde die zijn dienst niet heeft hernomen drie dagen na het einde van zijn verlof of van zijn vergunning; de met een zending belaste gewetensbezwaarde die drie dagen na de gestelde datum niet ter bestemming is aangekomen.

De Minister van Binnenlandse zaken geeft krachtens art. 80 van dit KB de weerstrevige gewetensbezwaarde aan bij de Prokureur des Konings, met het oog op eventuele vervolgingen. (KB van 27 juni '66 tot regeling van de dienst en het tuchtregime van de gewetensbezwaarden die bij de Civiele Bescherming zijn ingedeeld.)

Art 31 van de wetten op de burgerdienst (KB van 20 februari 1980 houdende koördinatie van de wetten betreffende het statuut van gewetensbezwaarde) bepaalt dat "met gevangenisstraf van 3 maand tot 3 jaar wordt gestraft de voor de Civiele Bescherming of voor taken van openbaar nut, bepaald in art 21, aangewezen gewetensbezwaarde die zich aan zijn verplichtingen heeft onttrokken, geweigerd heeft deel te nemen aan een bevolen dienst of zich opzettelijk onthouden heeft die dienst uit te voeren."

2.strafrechterlijke vervolgingen t.a.v. totaalweigeraars

(a) Martin Van Kerrebroeck

De rechtszaak voor de Leuvense Korrektionele Rechtbank tegen Martin verliep in twee zittingen. De eerste vindt plaats op 19 maart '82. Ze wordt reeds na een uur afgebroken als het Openbaar Ministerie zich verzet tegen het verder verhoren van de getuigen en hierover van de rechtbank een tussenvonnis eist. Dit tussenvonnis wordt uitgesproken op 16 april -de getuigen mogen niet verhoord worden- waarna het proces vervolgd wordt op 14 mei '82. De uitspraak dan : Martin wordt veroordeeld tot 4 maand effektieve gevangenisstraf. Enkele dagen later gaan zowel Martin als het Openbaar Ministerie in beroep tegen deze uitspraak. Op 20 april '83 verzwaart het Hof van Beroep in Brussel het vonnis aanzienlijk : bij verstek wordt een straf uitgesproken van één jaar effektieve celstraf.

(b) Koen Nyssen

Behorende tot de lichting 1982 werd K. Nyssen opgeroepen om zich op 12 februari '82 naar het CRS te begeven om zich medies te laten keuren. In een brief, op 1 februari dat jaar, schrijft hij echter aan de minister van Binnenlandse Zaken dat hij zijn legerdienst niet wil doen, en dit om tal van anti-militaristiese redenen. "Tevens

vind ik burgerdienst niet aanvaardbaar omdat ik daarmee in kompromis zou gaan met het leger en al haar militaristiese uitvloeisels, en daarmee indirekt dat leger zou aanvaarden." In deze brief aan de minister voegt hij er zijn militiepapieren aan toe. Op 9 februari schrijft het CRS hem dat zijn brief werd overgemaakt aan de goeverneur van de provincie Limburg 'voor bevoegdheid'. Op 26 februari schrijft de gouverneur dat Koen werd ingeschreven op de lijst van weerspannelingen en dienstweigeraars daar hij op 12 februari niet op het CRS verschenen is. Op 2 maart ontvangt hij van de Minister van Binnenlandse Zaken, dienst gewetensbezwaarden, informatie over het statuut, daarbij werd hem ook heel de procedure tot het verkrijgen van het statuut uiteengezet. Begin april wordt hij door de gouverneur als dienstweigeraar opgeroepen om zich op 19 april naar het CRS te begeven. Omdat hij daar na 15 dagen nog niet opgedaagd is, wordt hij op 5 mei '82 als deserteur beschouwd.

Op 22 mei wordt Koen gearresteerd aan de Nederlandse grens en door de gerechterlijke kommissie van het Militaire Auditoraat van Antwerpen onder aanhoudingsmandaat geplaatst. Op 28 juni '82 wordt hij door de Antwerpse Krijgsraad veroordeeld tot 2 jaar effektieve gevangenisstraf. Op 21 oktober '82 wordt dit vonnis bevestigd door het Militaire Gerechtshof van Brussel. Op 22 februari'83 verwerpt het Hof van Cassatie te Brussel het beroep dat tegen deze vonissen ingesteld werd. Op 27 maart'83 keert Koen niet meer terug naar de gevangenis, na een penitentiair verlof dat hem was toegekend door de gevangenisdirektie van Hoogstraten. Op 17 juni '83 wordt een verzoek ingediend tot behandeling van de zaak door de Europese Kommissie voor de Rechten van de Mens te Straatsburg. Dat verzoek, dat voornamelijk de onpartijdigheid en onafhankelijkheid van de militaire rechtbanken in deze zaak betwist, werd ontvankelijk verklaard. Als gevolg daarvan verwees de Kommissie beide partijen naar verzoeningsonderhandelingen. (Tot op heden duurt deze procedure nog steeds voort, men zou nu op het punt zijn een kompromis uit te werken. Daarover is echter nog niets officieel bekend, n.v.d.r.).

(c) Peter Van Houtte

Peter begint zijn burgerdienst bij de Algemene Belgiese Nederlandstalige Jeugdraad op 1 augustus '80. In die periode kennen de uitbetalingen van de wedden van de gewetensbezwaarden, als gevolg van administratieve moeilijkheden binnen de betrokken dienst, een enorme vertraging. Het wordt dan ook moeilijk voor Peter om de dagelijkse trip Leuven-Brussel te financieren. Hij vraagt zijn mutatie aan naar Ter Wende. Ondanks dat er op de Dienst Gewetensbezwaarden mondeling wordt gezegd dat alles in orde is, blijft de overplaatsing nog een paar maand aanslepen. Het is pas begin '81 dat Peter in Leuven aan de slag kan. Hij komt daar in konflikt met de direktie en wenst in mei '81 overgeplaatst te worden naar de Civiele Bescherming. Opnieuw sleept de mutatie maanden aan. Als in september '81 nog niets in huis is gekomen van die mutatie, besluit hij uit protest met zijn burgerdienst te stoppen.

Op 24 oktober '83 wordt door de Leuvense Korrektionele Rechtbank een gevangenisstraf van 5 maanden uitgesproken met uitstel voor de helft daarvan. Tegen dit vonnis wordt er geen hoger beroep aangetekend. Als gevolg van een gratiemaatregel moet hij de straf niet uitzitten. Eind '85 werd hij echter wel opnieuw opgeroepen om zijn dienst verder te zetten. In een brief wordt hem erop gewezen dat hij nog 413 kalenderdagen voor de boeg heeft, ondanks het feit dat hij reeds tien maanden dienst achter de rug had. Dit hoge aantal dagen is het gevolg van de sankties die tegen hem werden uitgesproken door de administratie. (Peter werd dan wel om mediese redenen afgekeurd, waardoor het probleem van de burgerdienst ook voor hem achter de rug is, n.v.d.r.)

(d) Yves Buysse

Op 25 november '80 vat Yves zijn burgerdienst aan bij de VZW Scheppende Handen. Na een paar maanden rijzen er hier moeilijkheden omdat de VZW zich niet houdt aan de oorspronkelijke beloften m.b.t. de taak van Yves. I.p.v. animatie en kontakten met kunstenaars moet hij allerhande vervelende klusjes opknappen. Yves zoekt een andere instelling, maar dit verloopt zeer moeizaam. Hij blijft

bv maanden in het ongewisse of hij al dan niet aan de slag kan bij T-62 Club. Nadat hij verneemt dat de VZW Scheppende Handen hem heeft aangeklaagd bij de arrondisementskommissaris, nadat ook deze hem heeft verklaard dat hij niet aan de slag kan bij de T-Club 62, en nadat hij weet gekregen heeft van andere totaalweigerakties, besluit Yves in oktober '81 met zijn dienst te stoppen. Op 7 december '83 wordt hij voor de Korrektionele Rechtbank van Gent gedaagd en veroordeeld tot een straf van één maand gevangenisstraf met uitstel van één jaar, plus een geldboete van 3000 Bfr. Het Openbaar Ministerie gaat hiertegen in beroep en op 7 juni '84 wordt Yves door het Hof van Beroep veroordeeld tot een effektieve gevangenisstraf van 6 maanden. Tegen deze beslissing werd cassatieberoep aangetekend. Dit verzoek werd evenwel niet ontvankelijk verklaard. Yves heeft zijn gevangenisstraf overigens niet moeten uitzitten, dankzij verschillende gratie-maatregelen. Ook hij werd eind '85 weer opgeroepen om zijn diensttijd uit te zitten, maar werd, net als Peter Van Houtte, om mediese redenen afgekeurd.

(e) Dirk Torfs

In het voorjaar van 1981 besluit Dirk zijn legerdienst te weigeren. Aan de eerste oproep voor zijn keuring geeft hij geen gevolg. Op 31 juli '81 dient hij zich aan als 'dienstweigeraar' te begeven naar het CRS. Hij gaat er ditmaal wel naartoe, maar enkel om te melden dat hij weigert zich onder de bevelen van het leger te plaatsen. Tegen wil en dank ontvangt hij in het CRS de hoedanigheid van militair -na voorlezing van de militaire wetten. Daar hij weigert de bevelen te volgen, wordt hij beschuldigd van 'insubordinatie', overtreding van art 28 van het Militair Strafwetboek.

Op 25 augustus '81 verschijnt hij voor de Krijgsraad, afdeling Antwerpen, die hem veroordeelt tot 2 jaar effektieve gevangenisstraf. Over zijn proces schrijft Dirk hetvolgende :"De krijgsauditeur zegt daar met niet zoveel woorden dat hij me schuldig acht aan insubordinatie. Hebt ge nog iets te zeggen, vraagt ie. Ja, ik steek een preek af tegen het autoritarisme. Kostelijk ! De ene rechter zit over zijn blad gebogen, mannekes te tekenen en de andere peutert aan zijn nagels, de derde loert

naar het plaffond. Ik ben dan ook halverwege blijven steken. D'r zat notabene een ventje van mijn leeftijd in uniform achter in de zaal te lachen." Over de uitspraak van het vonnis : "Ik was de laatste, een half uurtje wachten en dan allemaal de zaal binnen, waar we op een rij voor het Hof worden opgesteld (we zijn met tien). Het Hof komt binnen en de rechter leest een lijst voor met namen en de bijbehorende termijnen. Gedaan !"

Het vonnis werd niet gemotiveerd.

Tijdens een penitentiair verlof eind december '82 vlucht Dirk naar Nederland. Hij getuigt er in Arnhem op 17.1.83 op een proces van 2 Nderlandse totaalweigeraars (Vertegaal en Bitter) en wordt na afloop van dit proces gearresteerd. België verzoekt prompt om zijn uitlevering, maar Dirk dient een aanvraag in tot politiek asiel. Begin maart beslist de rechtbank in Arnhem dat Dirk mag uitgeleverd worden aan België, maar zolang de procedure m.b.t. het politiek asiel loopt, mag hij in voorlopige vrijheid gesteld worden. Dit is echter gerekend zonder de waard, de vreemdelingenpolitie, die hem prompt terug arresteert, nog voor hij de gevangenis verlaten heeft. Deze vindt Dirk een 'gevaar voor de openbare orde' en verdenkt hem ervan te willen onderduiken en zich zo aan de verdere rechtspleging te willen onttrekken. In beroep wordt Dirk één week later dan toch in vrijheid gesteld. Hij krijgt er nog een fikse schadevergoeding bovenop van ca 18.000 Bfr omwille van de dagen dat hij onterecht in de cel heeft gezeten.

Begin september '84. Het Nederlandse Ministerie van Justitie heeft ondertussen de asielaanvraag verworpen. Dirk wordt in Nijmegen gearresteerd en onmmiddelijk uitgeleverd. Hij verblijft nog slechts een drietal maanden in de Leuvense Hulpgevangenis, omdat ook hij kan genieten van een paar gratiemaatregelen tussen '82 en '84.

Wat de strafuitvoering in het algemeen betreft, moeten we er nog aan toevoegen dat, ondanks het feit dat het de eerste maal was dat Dirk werd veroordeeld, de Krijgsraad hem prompt de maksimumstraf toebedeelde. Gedurende het uitzitten van zijn straf heeft hij niet één keer kunnen genieten van een gunstmaatregel, en werd hij niet voorgedragen voor voorwaardelijke invrijheidsstelling.

(f) Koen Huysmans

In 1983 vroeg Koen het statuut van gewetensbezwaarde aan. Normaliter had hij in september '83 met de dienst moeten aanvangen. Hij besloot echter totaal te weigeren. Hij duikt onder in het buitenland, om in '85 terug in België op te duiken, met de vaste overtuiging het gevecht met de staat en het militarisme aan te binden. Op 16 augustus '85 wordt hij tijdens een routine-kontrole gearresteerd. Op het aanhoudingsbevel staat vermeld dat hij een "gevaar voor de openbare veiligheid betekent, dat hij niet regelmatig verblijft op zijn domicilie-adres en dat hij werkloos is." Subsituut Dubrulle trekt daaruit de konklusie dat Huysmans niets heeft wat hem in België houdt en dat, gezien zijn verleden, het goed mogelijk is dat de man de wijk neemt naar het buitenland.

Het Kollektief Neen aan het Leger (K.N.A.L.) klaagt in een persmededeling (verschenen in De Morgen van 20 augustus '85) aan dat Koen nagenoeg geïsoleerd wordt in de gevangenis. "Hij mag niet werken, hetgeen neerkomt met semi-isolatie. Hij krijgt geen 'open wandeling' (samen met de medegevangenen). Als vegetariër is hij verplicht elke dag vlees te eten ofschoon hij reeds vanaf het begin vegetaries voedsel vroeg. Hij mag er niet aan sport doen, zoals de andere gevangenen." K.N.A.L. besluit uit dit soort gegevens dat politieke aktievoerders gepest en gekraakt worden achter de gevangenismuren.

Op 1 september gaat Koen in hongerstaking in de gevangenis. "In mijn geval wordt er weer politiek gebruik gemaakt van de voorhechtenis. Ik word monddood gemaakt en ik kan mijn proces niet degelijk voorbereiden. Mijn hongerstaking is in de eerste plaats daartegen gericht. Ik wil onmiddelijke vrijlating. Bovendien hoop ik door mijn aktie een deel van hun strategie doorkruisen. Ik wil de mij opgelgde stilte doorbreken. Natuurlijk protesteer ik ook tegen het feit dat totaalweigeraars als misdadigers worden behandeld. Ik vraag ook de opschorting van alle vervolgingen tegen totaalweigeraars en deserteurs. Verder verklaar ik mij solidair met de hongerstakers in Turkse en Marokaanse gevangenissen en met de Zuidafrikaanse gevangenen, politieke problemen die in België kompleet worden genegeerd", aldus Koen in De Morgen van 14 september '85. eind september wordt hij uiteindelijk vrijgelaten in afwachting van zijn proces voor de Gentse Korrektionele Rechtbank. Koen heeft in totaal 38 dagen in voorhechtenis gezeten. (Over het verdere verloop van dit proces komen we nog terug in het nawoord).

(g) Lieven Verheyen

Op 24 juni '83 werd Lieven veroordeeld tot een gevangenisstraf van 6 maanden effektief. Er volgde geen hoger beroep. Lieven had op dat ogenblik reeds 11 maand effektieve burgerdienst achter de rug toen hij er meer kapte, hoofdzakelijk om politieke redenen. In '84 zat hij 4 maanden gevangenisstraf uit en genoot van een strafvermindering van 2 maanden omwille van het huwelijk van Prinses Astrid. Ongeveer één maand na het uitzitten van de straf werd hij opnieuw opgeroepen om zijn dienst verder uit te doen. Hij leeft echter sedert geruime tijd ondergedoken.

(h) Olivier Dupuis

Dupuis werd midden september '85 gearresteerd. Op dat ogenblik was hij met een ketting vastgebonden aan het Ecolo-parlementslid Olivier Deleuze. Voor de Krijgsraad te Brussel werd hij op 4 november '85 veroordeeld tot 2 jaar effektieve gevangenisstraf. Tegen dit vonnis werd (door Dupuis) beroep aangetekend bij het Militaire Hof, die het vonnis op 29 januari '86 bevestigde. Het Hof van Cassatie verbrak evenwel dit vonnis, wegens 'vermoeden van partijdigheid van de persoon van de voorzitter van de rechtbank', die twee maal in deze zaak zou gezeten hebben.

In mei '86 verscheen Dupuis opnieuw voor het Brusselse Militaire Hof, waar de auditeur-generaal een opmerkelijke straf eiste : 24 maanden, waarvan 1 jaar met probatie op voorwaarde dat Dupuis twee jaar voltijds in een derde wereld organisatie zou werken. Het Hof volgde hem in haar vonnis (dit komt in feite neer op het opleggen van een vorm van burgerdienst, n.v.d.r.).

Hiertegen werd opnieuw cassatie-beroep aangetekend, dat evenwel op 24.7.86 niet ontvankelijk werd verklaard. In-

middels is Dupuis na 1 jaar gevangenis vrijgekomen (eind augustus '86). Dupuis kaderde zijn totaalweigeren volledig in het geheel van de akties van de Radikale Partij, van wie hij heel veel steun mocht ontvangen. (Deze partij ijvert voor een "gezond defensiebeleid, dat niet gericht is op het opdrijven van de Oost-West tegenstellingen". Bij zijn vrijlating verklaarde Dupuis nog :"de recente voorstellen tot hervorming van de burgerdienst positief te vinden, omdat de gewtensbezwaarden zo daadwerkelijk onder de voogdij van de staat zullen staan, en derhalve een burgerlijke defensie-strategie dienst uitgewerkt te worden." Anti-militarisme ...?!? n.v.d.r.)

NAWOORD door LUC VANHEERENTALS

Zal de geschiedenis zich herhalen ? Krijgen we, zoals in de vijftiger jaren een nieuwe beweging van totaalweigeraars ? Krijgen we nieuwe wetswijzigingen als reaktie op deze akties, zoals in de zestiger en zeventiger jaren het geval is geweest ?

De eigen aard van totaalweigeraars is dat zij zonder kompromissen een statuut van gewetensbezwaarden afwijzen en elke wijziging van de wet terzake, zonder dat dit haar feitelijke afschaffing impliceert, zullen afwijzen. Dit soort totaalweigeren is in feite onoplosbaar, omdat het slechts zal rusten als het militarisme opgehouden heeft te bestaan. Stel dat morgen de burgerdienst niet meer bestaat, dan heeft men overmorgen weer een ander handvat gevonden om zich tegen dat militaristies monster te weer te stellen.

(augustus '85, maart '86)

NAWOORD

Totaalweigeren blijft, het voorgaande heeft dat voldoende duidelijk gemaakt, op de eerste plaats een individuele daad van verzet. Toch is het de verdienste van Luc Van Heerentals dat hij heeft aangetoond dat dienstweigeren ook maatschappelijke konsekwenties heeft die verreikend (kunnen) zijn. Zo was de wet op de buregerdienst er inderdaad niet gekomen indien er geen dienstweigeraars geweest waren. Het feit dat de houding van de overheid t.a.v. de burgerdienst onbetrouwbaar en zelfs opportunisties is, doet aan deze vaststelling niets af.

Het lijkt ons echter ook nuttig enkele zeer recente ontwikkelingen i.v.m. de problematiek van leger- en burgerdienst aan te stippen. Luc Van Heerentals meent immers zijn licentiaatsverhandeling te kunnen besluiten door te stellen "dat de staat niet enkel werkt door repressie, maar dat er wel degelijk strijd geleverd en gewonnen kan worden in de ideologiese staatsapparaten zoals het recht" (p. 229). Dit is een optimistiese visie. De recentste ontwikkelingen doen ons evenwel twijfelen aan de fundamentele gegrondheid van dergelijke stelling. Een drietal elementen trekken daarbij in't bijzondere onze aandacht, de recentste regeringsmaatregelen i.v.m. leger- en burgerdienst, de vervolgingen t.a.v. het Projekt Sociale Verdediging, en vooral het vonnis in de zaak van totaalweigeraar Koen Huysmans.

1. De afbouw van de burgerdienst

Sinds enkele jaren zien we dat de regeringsmeerderheid van kristen-demokraten en liberalen, onder impuls van vice-premier Gol en de opeenvolgende ministers van Binnenlandse Zaken Nothomb en Michel, diverse maatregelen treft die ertoe leiden dat steeds meer jongeren afzien van de keuze voor het statuut van gewetensbezwaarde. In eerste instantie is er daar de verlenging van de duur van zowel leger- als burgerdienst, resp. met 2 en 4 maanden (wet van 16 juni '87). Deze wet kwam tot stand na oeverloze diskussies in de bevoegde kamerkommissie, ondanks formeel protest van de oppositiepartijen, dat meer weg had van een stemmingmakerij, en ondanks belang-

rijke druk vanwege de Bond van Grote en Jonge Gezinnen. Het waren echter vooral de scholieren die gedurende de winter van 1986 heftig en massaal op straat kwamen in zo wat alle Vlaamse steden. Dat het de overheid daarbij meer gaat om het wegwerken van de bedroevende cijfers inzake jeugdwerkloosheid dan om het opvullen van de kontingenten blijkt vooral ook uit het feit dat in de genoemde wet ook een nieuwe regeling voor de vrijstelling van de militaire dienst werd getroffen. Het is een regeling waardoor veel minder jongeren -vooral uit lagere sociale klassen- kunnen genieten van een vrijstelling.

Tweedens is het ook zo dat de overheid nog steeds weigert om enkele (dwingende) resoluties van het Europees parlement i.v.m. het statuut van gewetensbezwaarde toe te passen. Het betreft hier vooral de resolutie Machiochi, die de duur van leger- en burgerdienst op gelijke hoogte wil brengen. Derdens lijkt de politiek van de regering er bovendien op gericht het statuut van gewetensbezwaarde steeds verder uit te hollen. Reeds in 1985 werd de aanval ingezet d.m.v. twee volmachtsbesluiten (n° 1592 & 1593, dd 23/7/85) die een weerslag hebben op de erkenning en aanwijzing van instellingen enerzijds, en op de aanstelling van gewetensbezwaarden anderzijds. Dit laatste ging gepaard met een heftige kampanje in de (vooral rechtse) pers, tegen de burgerdienst. Men had het vooral gemunt op de zgn. "luiheid" van burgerdienders, en hun kritiese werkzaamheden binnen (vnl. linkse) organisaties (vredesbeweging). Vooral J. Gol toonde zich hierin zeer bedreven.

Ruim een jaar later, wanneer deze volmachtsbesluiten door de ministerraad konkreet worden ingevuld, wordt de ware toedracht ervan duidelijk. Deze KB's beogen een zo groot mogelijke tewxerkstelling van gewetensbezwaarden in de Civiele Bescherming. De tewerkstelling in de socio kulturele sektor wordt ten zeerste bemoeilijkt. Ten eerste verstrengen de voorwaarden waardoor socio-kulturele instellingen een gewetensbezwaarde kunnen aanstellen (de zgn. erkenningskriteria) : 3 vaste tewerkgestelden, permanente werking, enz. Hierdoor vallen tientallen kleine VZW's onmiddelijk uit de boot. Bovendien worden al deze instellingen ingedeeld in 40 kategorieën, met een (dis-

kriminerend) prioriteitensysteem i.v.m. tewerkstelling van gewetensbezwaarden, waarbij de hoogste kategorieën absolute voorrang genieten. Ten derde wordt ook de keuze vrijheid van de gewetensbezwaarde afgeschaft. Hierdoor weet deze, voor de aanvang van zijn dienst, niet waar hij die zal moeten volbrengen. Ten laatste blijkt ook dat, o.m. door tegenstrijdige richtlijnen vanuit het kabinet van Binnenlandse Zaken, alle aanvragen tot mutatie (verandering van instelling) niet meer worden behandeld. Wie dus pech heeft, en tegen zijn zin in een bepaalde instelling zijn dienst moet vervullen, zit kwasi vast voor twee jaar... (voor meer informatie, zie BDJ-info, nrs 4/86 en 1/87).

Bij dit alles geniet de Civiele Bescherming absolute voorrang. Alsdusdanig wordt de burgerdienst, nog meer dan vroeger, ingeschakeld in de (civiele) oorlogsvoorbereidingen. Door de chaotiese toestanden in de administratie (in gevolge bovenvermelde beslissingen) en door de toenemende onzekerheid over de tewerkstelling, is het bovendien zo dat steeds meer jongeren kiezen voor de "korte pijn" van de legerdienst, en afzien van het statuut van gewetensbezwaarde. Dit dient enkel nog om de meest kritiese elementen te kanaliseren en in te kapselen... Als troostprijsje werd wel, samen met de beslissing om de diensttijd te verlengen, besloten om de soldij te verhogen met 25 fr. per dag....

2. Kanaliseren van anti-militaristiese gevoelens

Naast het uithollen van de burgerdienst op het formele vlak, door de tewerkstelling als gewetensbezwaarde zeer te bemoeilijken, treed de overheid ook meer repressief op t.o.v. het zinvol invullen van die burgerdienst. Dit kwam zeer duidelijk tot uiting in het (juridies) vervolgen van twee gewetensbezwaarden die hadden meegedaan aan het 'Projekt Sociale Verdediging'.

Geert van Schil en Herman Wauters volgden in mei '84, tijdens hun dienst, een kursus sociale verdediging door dit 'Projekt' ingericht. Zij zagen dit als een onderdeel van hun burgerdienst, dat zij als een 'aktieve vredesdienst' beschouwden. Deze kursus vergeleken ze met de opleiding die miliciens in het kader van hun dienst krij-

gen. De overheid besliste evenwel anders. De voorwaarde om aan deze kursus mee te doen was het aanvragen van 'buitengewoon verlof'. Toen Geert en Herman daar niet op ingingen werden ze prompt gestraft met 42 dagen tuchtstraf. Zij weigerden echter om deze supplementaire diensttijd uit te zitten, en werden dan gerechterlijk vervolgd. De korrektionele rechtbank van Antwerpen veroordeelde Geert van Schil tot 3 maand voorwaardelijk met uitstel van 5 jaar; Herman Wauters werd door de korrektionele rechtbank van Mechelen veroordeeld tot een effektieve gevangenisstraf van 4 maand met uitstel voor 3 jaar. In hun verdediging wezen ze erop dat hun houding een uiting van burgerlijke ongehoorzaamheid was. Bovendien maakte H. Wauters ook het probleem van de tuchtstraffen aanhangig : wettelijk gezien is er, wat betreft gewetensbezwaarden tewerkgesteld in de socio-kulturele sektor, namelijk niets geregeld. Het bestaande stelsel van tuchtstraffen geldt namelijk enkel voor de Civiele bescherming.

3. "Totaalweigeren om van de zon te genieten"

Op 24 april '87 is uiteindelijk het doek gevallen over de juridiese vervolgingen tegen totaalweigeraar Koen Huysmans. Toen veroordeelde de Korrektionele Rechtbank van Gent hem, in een merkwaardig vonnis, tot een effektieve gevangenisstraf van 4 maanden. Er werd geen beroep aangetekend. Het proces heeft bijna twee jaar geduurd.

Op 17 januari '86 begon dit proces voor de Gentse raadkamer, die moest beslissen of Koen al dan niet zou worden vervolgd. Toen was al duidelijk dat de rechtbank het totaalweigeren wou kriminaliseren. De politieke argumenten werden steevast van de hand gewezen. Na verschillende zittingen verwees de raadkamer op 18 april '86 de zaak naar de Koorektionele rechtbank.

Oorspronkelijk moest het proces gedurende de zomer van 1986 voorkomen. Procedurefouten en debatten leidden er echter toe dat alles uitgesteld werd tot 6 februari '87. Het Openbaar Ministerie eiste, in een kort maar bitsig pleidooi, onmiddelijk een zware, principiële straf : 2 jaar effektieve celstraf. Dit werd dan uitvoerig aangevochten door de verdediging. Op het proces, dat verscheidene zittingen in beslag nam, kwamen ook verschillende mensen, zoals L. Apostel, dr J. De Loof en J. Pepermans getuigen. Juridies vroeg de verdediging van K. Huysmans de verwijzing naar het Hof van Assisen, gezien de politieke implikaties van zijn houding. Daarnaast vocht hij de veroordeling aan op basis van drie gronden, nl het recht op vrije meningsuiting, de schending van internationale verdragen, en de noodweer, omdat hij omwille van hogere belangen gedwongen werd een wet te overtreden. Maar dit alles mocht niet baten.

In een dubbelzinnig vonnis, vol tegenspraken en gebaseerd op een zeer selektieve keuze van de feiten, ontkende de rechtbank het bestaan van een politieke argumentatie. Koen's totaalweigeren werd echter ook niet rechtstreeks gekriminaliseerd, zoals dat het geval was bij voorgaande totaalweigeraars. Zijn houding werd veeleer gemarginaliseerd : "een kommerloos avonturierenbestaan", "..burgerdienst die hij verloochende ook om materiële redenen.." "..van de beklaagde gaat geen sociaal gevaar uit..", ".. het eigenbelang hoger zou schatten..", enz , zijn uitspraken die we uit het vonnis konden overnemen. Kortom, totaalweigeren wordt hier afgedaan als een asociaal gedrag van uit eigenbelang handelende individuen, die enkel geboren zijn om "van de zon te genieten", zoals een rechtse krant het vonnis bejubelde.

Nochthans, ook de Belgiese Staat moet in de brokken delen. Zowel de manier waarop gewetensbezwaarden worden behandeld als de wijze van strafuitvoering, door de uitvoerende macht opgelegd, werden in het vonnis zwaar op de korrel genomen. Dit laatste verklaart dan ook de relatief milde uitspraaK. Met aftrek van zijn voorhechtenis moet Koen nog iets meer dan twee en een half maand zitten; daarna zal hij weer worden opgeroepen...

Koen Huysmans is verschillende malen uitvoerig ingegaan op de politieke motivatie voor zijn totaalweigeren. In een aantal teksten (o.m. in de persmap voor de perskonferentie van het Kollektief Neen Aan het Leger, K.N.A.L. dat hem steeds in zijn totaalweigeren gesteund heeft) neemt hij de argumenten over die voorgaande totaalweigeraars reeds hadden aangebracht, en die in voorliggende

brosjure zijn opgenomen. Zijn belangrijkste verdediging is echter het kijkkastprojekt "Totaalweigeren in 8 Soap-Opera's".

In dit projekt tracht hij zijn aanklacht tegen het toenemend militariseren en autoritair organiseren van de wereld op een plastiese wijze tot uitdrukking te brengen "Totaalweigeren is kunst"noemt de begeleidende tekst bij dit projekt. Hierin wijst Koen erop dat " Een duidelijk aspekt van militarisering ... is de nivelering, de vervlakking, de vertrossing. De militair draagt een uniform zoals de arbeider een overall, de bediende een witte boord. Niet alleen heeft die kleding een praktiese funktie, zij heeft ook een gelijkschakelende funktie. Het uiterlijke legt het innerlijke hier immers verplichtingen op in termen van minder verbeeldeing, minder persoonlijkheid." Dit alles ziet hij als "een logies gevolg van de aard van het gezag en haar nood om de mens in een kon troleerbare situatie te plaatsen." "Tegen het mechanisme van uitvlakking en disciplinering van de mens en zijn ekspressie door een autoritaire organisatie, reageer ik met mijn totaalweigeren. Daarmee wil ik juist het schone het esthetiese en het harmoniese of de mogelijkheid daar toe beschermen; net zoals naar mijn idee kunst daartoe zoekt naar het onverwachte, het nauwkeurig tegen mekaar uitspelen van ideeën en materialen, van werkelijkheden en kleuren. In die zin mag mijn totaalweigeren gelden als een kreatieve oprisping (uiting) in de supergeregelde (geritmeerde) wereld van het militaire."
"Totaalweigeren vergt origineel denkwerk" stelt hij verder, "als totaalweigeraar ben ik dan ook voortdurend bezig die -hun- werkelijkheid op zijn kop te zetten en probeer dat in de praktijk waar te maken...". Maar het is ook ironiserend : "Daarbij moet niet alleen de aanleiding -de dienstplicht- geïroniseerd worden, maar ook de reakties erop -het totaalweigeren, de aktiemiddelen, en het zelfbeeld." en zodus relativerend : "Ik ben bezig met totaalweigeren - zij met oorlog" is het thema van de achtste en laatste kijkkast.

Aan dit alles werd volledig voorbijgegaan door de rechtbank. Het vonnis in deze zaak wijst het duidelijk uit, binnen deze maatschappij mag geen erkenning gegeven worden aan mensen die konsekwent trachten hun idealen uit te drukken. Die horen enkel thuis in een afgesloten, gemarginaliseerd milieu...

Uiteindelijk zou het vonnis in de zaak van Koen Huysmans wel eens richtgevend kunnen zijn inzake vervolgingen tegen toekomstige totaalweigeraars. Reeds dezelfde dag als Koen Huysmans werd Peter Sulles tot 6 maand effektieve celstraf veroordeeld. "Die man is gewoon lui" oordeelde de rechter. Ook hij weigerde alle dienst om politieke redenen; er zijn ons evenwel geen teksten van zijn hand bekend, waardoor we hier niet uitvoerig over deze zaak kunnen ingaan.

In binnen- en buitenland zijn er nog verschillende mensen die zich voorbereiden om het gevecht tegen het militarisme aan te gaan door het totaalweigeren. Mario M. probeerde jarenlang het statuut van gewetensbezwaarde te verkrijgen. Dit werd hem steeds geweigerd, omdat er, aldus het moraliteitsverslag, geen geloof kan gehecht worden aan de oprechtheid van zijn gevoelens t.a.v. burgerdienst. Het zou integendeel gaan om een regelrechte poging tot sabotage ... En hij is niet de enige, daar zijn we steevast van overtuigd. Zolang het militaristies monster op één of andere wijze zij kop op steekt, zullen er mensen zijn die zich hiertegen verzetten, juist omwille van een hoger, ideaal (of utopies ?) mensbeeld.

Philippe Wittenbergh

Namens de Libertaire Studiegroep

NOG TE VERKRIJGEN BIJ DE LIBERTAIRE STUDIEGROEP :

B 2. Anarchisme en formele organisaties (40 fr)

B 3 Totaalweigeren in België (60 fr)

B 4 Hedendaags anarchisme, een inleiding voor jongeren (120 fr)

TIJDSCHRIFT PERSPEKTIEF

P 2 Arbeidsethos (70 fr)
P 3 Vredesbewegingen (50 fr)
P 4 Kerk en religie (50 fr)
P 5 Ekologie (65 fr)
P 6 Antropologie (70 fr)
P 7 Anarchistiese visies op technologie (70 fr)

Te bestellen via voorafgaandelijke overschrijving van het bedrag op ons rekeningnummer. Vermeld precies wat je verlangt !

7478

INHOUDSTAFEL

Inleiding 1

- Belgiese totaalweigeraars sinds '81 2
  1. Totaalweigeren : de motivatie 2
  2. Kritieken van totaalweigeraars t.a.v. burgerdienst 12
  3. Totaalweigeren als aktievorm 22

- Het ontstaan van de wet op de burgerdienst 24
  A. Recht
    1. De periode 1950 - 1964 24
    2. De Periode na 1964 31
    3. Hoe anti-militaristies is de wet op de burgerdienst ? 35

  B. Rechtbank
    1. Juridies kader m.b.t. totaalweigeren 40
    2. Strafrechterlijke vervolgingen t.a.v. totaalweigeraars 43

Nawoord van de redaksie 53

DISTRIBUTIE VAN 'PERSPEKTIEF'

a. PERSPEKTIEF is te verkrijgen in enkele gekende boek- en dagbladwinkels.

b. PERSPEKTIEF is schriftelijk te bestellen op het redaksie-adres. U betaalt natuurlijk ook de verzendingskosten. Gelieve duidelijk te vermelden welk nummer U wenst.

c. Een abonnement nemen kan natuurlijk ook, en is u ten zeerste aangeraden. U schrijft 200 fr over op ons rekeningnummer, in ruil daarvoor ontvangt U niet een bepaald aantal nummers (een pamfletje van 5 blz. is ook een nummer !) maar wel op de kop af 200 bladzijden tekst. Na die 200 blz. krijgt U een verzoek om opnieuw te storten. Vanuit Nederland betaald U, dmv een internationale postwissel of op onze postcheckrekening, 15 gulden.

d. Steunabonnementen kosten 400 fr, voor 200 blz.

e. PERSPEKTIEF zal tenslotte te verkrijgen zijn bij boekenstands op bepaalde manifestaties.

rekeningnummer : 001/1568085/59

postcheckrekening 000/1596876/62

t.a.v. de Libertaire Studiegroep Gent.
Vermeld duidelijk de reden van storting.

Totaalweigeren in België is een uitgave van de
Libertaire Studiegroep Gent.

Prijs : 60 fr.

V.U. P. Wittenbergh, Kartuizerlaan 50, 9000 Gent